

É Romani Glinda

Den romska spegeln

Pris 47 kronor

Januari-Februari

Nr 1–2010

Sverige måste
sluta avvisa romer
till Serbien och
Kosovo!

RAOUL WALLENBERG

Förintelseoffren hedrades
den 27 januari

Lena Sanver från Länderkommittén har ordet

Omkring 1 000 romer från främst Serbien har kommit till Sverige efter att viseringskravet gentemot Serbien upphävdes.

Migrationsverkets generaldirektör Dan Eliasson menar att romerna: ”-/ känner nog att de lever under socialt svåra förhållanden och kanske till och med att de är diskriminerade, men det är inget som ger rätt till skydd i Sverige. Så i princip kommer de att få ett snabbt besked om att de inte får uppehållstillstånd och så får de åka hem.” De romer som jag besökt på pappkartongsläger i Serbien känner inte att de nog lever under socialt svåra förhållanden och kanske till och med är diskriminerade; De VET av bitter erfarenhet att det är så. Och de vet att det är så för att de är romer.

Vid otaliga tillfällen har jag pratat med människor på dessa läger som berättat om hur de aktivt har blivit förhindrade att försöka få en försörjning. De har t ex blivit bortjagade med våld från marknader när de försökt att sälja kläder eller andra saker. I de flesta fall har det inte berott på att de saknat tillstånd för att sätta upp ett marknadsstånd, men uteslutande på att de är romer. Många av dem har blivit misshandlade endast av den anledningen att de är romer. Också barn. Merparten av dem jag pratat med har berättat om ständigt återkommande attacker mot lägren där de bor. Stenkastning, kastning av glasflaskor och verbala dödshot är de vanligaste ingredienserna vid attackerna, men även dödsskjutningar av hundar har förekommit. Vid ett tillfälle som jag känner till blev ett barn påkörat med flit av en bil som körde genom ett läger. Många har berättat att man larmat polis då attackerna skett, men att polisen i de flesta fall låtit bli att agera på larmet.

Svenska utrikesdepartementet skriver i rapporten 'Mänskliga rättigheter i Serbien 2007' att: "Attacker mot romer är ett problem i många städer och polisen utreder oftast inte dessa fall." Det ger stöd för romernas berättelser. UNHCR:s "Handbok om förfarandet och kriterierna vid fastställande av flyktingars rättsliga ställning" ska användas av svenska myndigheter när de bedömer en ansökan om asyl. Frågan är om de gör det. För under paragraf 53 i handboken förklaras det att en

Bengt O Björklund, Fred Taikon, Rosario Ali Taikon, framför sitter Mirelle Gyllenbäck, Maja-Lena Taikon och Veronika Portik.

É Romani Glinda

Egnahemsvägen 58
141 37 Huddinge

Telefon:

+46 (0)8-779 40 31
+46 (0)70-712 39 91

E-mail: fredt@telia.com

Webadress: www.romaniglinda.se

Postgiro: 19 54 82-5

**Ansvarig utgivare
och chefredaktör:** Fred Taikon
Redaktion: Maja-Lena Taikon,
Rosario Ali Taikon
Bengt O Björklund
Mirelle Gyllenbäck
Veronika Portik

Tipsa oss

Vi tar gärna emot material till tidningen, samt tips om olika evenemang på samtliga romanédialekter, antingen via vanlig post eller via e-posten:
fredt@telia.com

sökande kan: ”-/ åberopa välgrundad fruktan på 'kumulativa grunder'.” Det handlar t ex om upprepad diskriminering som var för sig inte kan räknas som förföljelse, men vid en sammantagen bedömning ihop med andra ogynnsamma faktorer som t ex en allmän stämning av osäkerhet i hemlandet tillsammans med det geografiska, historiska och etniska sammanhanget ändå ger upphov till ett välgrundat anspråk på flyktingskap.

Det finns därför all grund att anse att många

Innehåll:

Debatt	sid. 3
Romer och judar	sid. 4
Den romska kvinnan	sid. 5
Europas minoriteter	sid. 6-9
Bakro	sid. 9
Romerna i Rumänien	sid. 10-11
Diskriminerings fall	sid. 11
Förintelseoffrens minnesdag	sid. 12-16
Länsstyrelsen tar över	sid. 17
Det totala dödandet	sid. 18
Vanvårdsutredningen	sid. 19
Allt fler anmäler till DO	sid. 19
Allmänna Arvsfondens	sid. 20-21
Möte med Nyamko Sabuni	sid. 22-23
Recensioner	sid. 24-25
Ny ledamot i Strasbourg	sid. 26
Manifestation	sid. 28-30
Bilder berättar	sid. 32-33
Receptet	sid. 34-35

Bilden på framsidan är tagen under Förintelseoffrens minnesdag på Raoul Wallenbergs torg av Bengt O Björklund.

Vår bidragsgivare Statens Kulturråd

Tryck: Carlshamns tryckeri

ISSN 1651-3258

romer från Serbien och alla romer från Kosovo är flyktingar enligt Genèvekonventionen. Men Migrationsverkets generaldirektör Dan Eliasson är uppenbart beredd att betrakta dessa romers ansökningar om asyl som uppenbart ogrundade. Dan Eliasson brukar annars alltid hävda när media och andra försöker ställa honom till svars för inhumana beslut att Migrationsverket endast följer lagar och regler. Men då det gäller att avvisa romer från Sverige är han tydligen beredd att bryta mot regelverket.

Äntligen!

Av Simon Wallengren

Nu i år, närmare bestämt den 14 januari 2010, har statens offentliga utredning äntligen tagit till sig det som vi resandepromer har propagerat för i årtionden. Nämligen att utreda de förhållanden som drabbade barnhemsbarn under 50-talet och framåt.

Ca 18 % av de intervjuade har uppgett en annan etnicitet än den "svenska", dessa tillhör alltså någon av de svenska minoriteterna. Föga förvånande är den största minoritetsgruppen den som jag tillhör, resandefolket, eller romanofolket som vi också kallas. Vi utgör 9 % av de 404 personer som intervjuats. Detta kan te sig som ett litet procenttal men i förhållande till vår uppskattade population är siffran enorm. Dessutom tror jag själv att mörkerantalet kan vara stort, då många resanderomer skäms för sitt ursprung och inte ens för att få emotionell kompensation skulle de våga berätta för en myndighet om sin etnicitet. Sedan kan jag tänka mig att alla intervjuade inte själva är medvetna om sitt ursprung. En strategi man använda för att slippa förföljelsen under tiden som resandefolket diskriminerades öppet var att helt enkelt inte berätta för sina barn om sitt ursprung, man hoppades på detta sätt att bli osynliga i samhället eller snarare glömda.

De 404 personer som intervjuades har varit placerade i sammanlagt 130 kommuner. Dessa uppger inte mindre än 1403 omplaceringar under sin tid som institutionsbarn. Många var utsatta för olika former av kränkning "en alldeles för stor andel" som det uttrycktes i presskonferensen den 14 januari. Närmare bestämt 85 % i fosterhem, 62 % i institutioner och 12 % i andra placeringar. Kränkningarna kunde ske på en mängd olika sätt allt från försummelse till fysisk och psykisk misshandel till sexuellt utnyttjande. En resandeman har berättat för mig i förtroende att efter en svår misshandel av sina fosterföräldrar fick han höra att "Tattaren skall stoppa hästens könsorgan i munnen..." eftersom "tattare

är så förtjusta i hästar..." Flera intervjuade personer berättar i undersökningen att våld och psykisk misshandel tillhörde vardagen och att de inte kände att de hade någon vuxen att te sig till.

Något som jag finner särskilt intressant är att av dessa 404 personer har endast fem någon form av funktionshinder, men att utredarna har mött många som har berättat om att de felaktigen pekats ut som funktionshindrade genom "diagnoser". Vi resandefolket i Göteborg (och säkerligen andra utanför min vetenskap) har länge varit medvetna om att detta förekom och inte bara på institutionsbarn utan även fast boende resande (detta framgår inte i undersökningen). Nära 70 % av mina släktingar i en viss generation fick gå i Hj-klasser (hjälpklasser) efter att ha fått olika diagnoser. Möjligheten för fortsatt utbildning blev därmed begränsad. En kvinnlig släkting till mig säger att "jag kunde inte ens få ett städjobb... Jag trodde faktiskt att jag var dummare än andra". Hon berättade också för mig att detta har påverkat hennes liv på andra sätt: "Jag har aldrig vågat ta utmaningar eller satsa på något för att kanske förbättra det för mig. Jag har aldrig vågat följa med mina barn till föräldramöten eller hjälpa dem med läxor... dessutom känner jag mig skygg och tillbakadragen inför andra "buroar (icke-resande)". När jag då talar med dessas barn och frågade hur de kände med att deras, i detta fall deras mor, inte kunde hjälpa dem på samma sätt som hon hade kunnat ifall hon hade fått chansen till en riktig utbildning, blev det självklart känsligt. Jag fick det bara förklarat för mig att det har inneburit vissa problem och att de tillsammans med sin mor känner ett agg. Något som jag tycker är helt naturligt.

Något annat vi resande kan känna igen oss i är att flera av de intervjuade har blivit steriliserade.

Jag håller med vår Svenska regering att man skall få ut så många i arbetsmarkna-

den som möjligt, att det är något som inte bara gynnar samhället, men också individen "att vara nyttig", att ha en mening. Hur ska de människor som jag just nämnt våga ställa upp på arbetsmarknaden?

Nu är diskussionen i varje fall uppe på ytan. De drabbade har erbjudits olika former av terapi och man talar möjligheten till en ekonomisk kompensation. Dock får de fortsätta vänta på en ursäkt. "Den stora dokumentationen räcker inte till för en offentlig ursäkt", säger Maria Larsson i GP den 15 januari. Jag anser att inga hjälpinsatser kan kompensera för den förnedrande behandling dessa människor var utsatta för. Rättvisa och förlorad barndom går helt enkelt inte ihop, dock tycker jag att de utsatta förtjänar denna "blåsning på sårerna" och en offentlig ursäkt då detta kanske kan ge dem en gnista av självkänsla.

Jag skulle vilja tillägga att man också borde ta med de utsattas barn i beräkningarna då vi idag vet att psykologiska trauman kan "ärvas". Många beteendevetare skulle också hävda att de utsatta kan få andra psykologiska skador som även kan drabba dem i det långa loppet i sin familj.

Som jag inledde med, vi resande har länge varit medvetna om vilka skador barnhemsbarnen åsamkades under 50-talet och framåt. Vi känner till övergreppen och de falska diagnoserna, steriliseringarna och det dåliga omhändertagandets procedur. Om regeringen hade lyssnat på våra röster hade dessa människor redan varit uppmärksammade.

Källor

**Vanvård i socialbarnvård under 1900-talet
Göteborgsposten, den 15 januari 2010
(ingen upprättelse för barnhemsbarn)**

Till vänster ses Dagny Wennberg med barn från Martinskola och kören Näktergalningarna. Under ses Hans Caldaras med sitt Roma hot band och längst ner Sabbath hela veckan.

Romer och judar på samma scen

Sånger från folken på flykt, heter en föreställning med musik ur romsk och judisk tradition. I slutet av januari hölls den första av två föreställningar på kulturhuset i Skarpnäck. Initiativtagare och producent, dirigent samt musiklärare på Martinskolan i Stockholm är Dagny Wennberg.

Text och foto: Bengt O Björklund

I anslutning till Förintelsens minnedag hölls den 24 januari en föreställning med musik och dans på kulturhuset i Skarpnäck.

– Vi vill speciellt lyfta fram den okända förintelsen av romerna under andra världskriget. Vi vill med tillförsikt se på framtiden, samtidigt som vi inte får glömma det som hände både romer, judar och andra i nazisternas våld, sade Dagny Wennberg.

Först ut var den romske balladsångaren Jacob Silberstein. Känslofullt och smäktande sjöng han sina sånger, med text på romanés, till sin gitarr. RKC:s egen barn-dansgrupp Terne Cherhaja uppträdde ett flertal gånger under kvällen till publikens stora förtjusning.

Den vackert sjungande Viktoria Famulson sjöng duett med sig själv med ett röstregister som är imponerande.

Körteaterföreningen Näktergalningarna och elever från klass sju till tolv från Martinskolan dök upp med jämna mellanrum. I första avdelningen sjöng de på romanés, i den andra på jiddisch. Energisk dirigent var Dagny Wennberg.

Sedan var det dags för Hans Caldaras och hans Roma Hot Band att inta sce-

nen. Hans Caldaras var på ett sprudlande humör och skojade friskt med publiken. När han sjöng Xoxamni fick han publiken att sjunga med i den romska

refrängen tillsammans med köerna. En av de stora behållningarna med Roma Hot Band är violinisten Emilio Estrada, en virtuos på sitt instrument som inte tvekar inför de allra högsta tonerna på sitt instrument.

Efter pausen var det dags för den judiska delen av kvällen. Huvudnumret var Sabbath hela veckan. Det var en sprudlande och burlesk föreställning som särskilt lyfte när dels violinisten Jimmy Friedman sjöng, hans dans och kroppsspråk fick publiken att kikna, och dels när trombonisten

Andreas Hedwall sjöng på sitt explosiva och smittande sätt.

Det totala intrycket av kvällen var lyckat. Salongen var fullsatt.

Den romska kvinnan måste stärkas

Cirka 150 deltagare och observatörer från 30 av Europarådets medlemsstater och internationella organisationer samlades i den grekiska huvudstaden Aten den 11 januari till den andra internationella konferensen om romska kvinnor.

Text: Bengt O Björklund

Arkivbild med Nyamko abuni och Maud de Boer-Buquicchio.

Konferensen, med titeln "Jag är en europeisk romsk kvinna", ska utgöra en plattform för romska kvinnor att dela med sig av sina erfarenheter och dagliga engagemang i att förbättra de sociala villkoren i sina samhällen och de kommer även att diskutera olika sätt att hantera den försämrade situationen för romer i Europa.

I sitt tal till konferensdeltagarna sade Europarådets biträdande generalsekretär Maud de Boer-Buquicchio att flera tragiska händelserna i Europa på senare tid visar att antiziganismens företrädare har blivit mer hatiska, aggressiva, våldsamma och organiserade.

– Jag är mycket oroad av stagnationen och den försämrade situationen för romer och resandefolk, både i Central- och Östeuropa och i Västeuropa, något som inte bara är relaterat till den dåliga ekonomiska situationen. Vi måste använda alla tillgängliga politiska, sociala och rättsliga medel för att vända denna dramatiska utveckling, sade hon.

Även Nyamko Sabuni, svensk minister för integration och jämställdhet, talade under konferensen.

– Rätten till likabehandling och rätten att leva utan fruktan för våld och diskriminering måste skyddas av staten.

Romernas situation visar hur mycket som återstår att göra. Den här konferensen är

en del av en viktig process för att ge romska kvinnor och flickor bättre möjligheter att forma sin existens och utöva makt över sina liv, sade hon.

Hon menar att romska kvinnor möter en dubbel utmaning: Å ena sidan en diskriminering som följer den romska minoriteten, och å andra sidan diskrimineringen som kvinna.

– I hela Europa stöter kvinnor på hinder inför inflytande och makt. Även i Sverige, vilket kan ses som det mest jämställda landet i världen, är kvinnor fortfarande det andra könet. Bristen på jämställdhet syns i våld mot kvinnor, lägre deltagande på arbetsmarknaden och färre maktpositioner i näringslivet.

Romska kvinnor möter alla dessa utmaningar, plus den diskriminering som följer den romska minoriteten.

Efter invigningen följde flera paneldiskussioner och presentationer, med fokus på att ändra negativa uppfattningar om romska kvinnor i media, vilket skulle eliminera skadliga sedvänjor som tidiga äktenskap och tvångssteriliseringar samt främja entreprenörskap och ekonomisk stärka romska kvinnor.

Nyamko Sabuni talade även om tvångssteriliseringar av romska och resandekvinnor.

– Redan vid den första konferensen för romska kvinnor i Stockholm 2007 disku-

terades tvångssteriliseringar av romska kvinnor. Offren för sterilisering känner ofta skam. Eftersom de är ovilliga att tala om vad som hänt, får de inte den hjälp och det stöd de behöver. Vid den konferensen var vår mening att ge en röst åt dessa kvinnor.

Under 1990-talet tillbringade Sverige flera år med att komma till rätta med det faktum att kvinnor – många av dem från resandegruppen – med våld hade steriliserats. En kommission utsågs för att utreda ansvaret bland politiker, myndigheter, forskare och läkare. Möjliga sätt att ge ekonomisk kompensation till offren ingick också. Ett lagförslag presenterades senare för regeringen.

Hon tog även upp den tjeckiska regeringens ursäkt till sina romer.

– Jag är glad att den tjeckiska regeringen nyligen beklagade de olagliga steriliseringarna av romska kvinnor som utförts i landet. Sverige är verkligen villig att vara till hjälp i den fortsatta processen.

Konferensen, anordnades av Europarådet, det grekiska inrikesministeriet, Decentralisering och E-regeringen, den grekiska interkommunala Rom Network och International Roma Women's Network (IRWN).

Tomas
Hammarberg.

Europas minoriteter är diskriminerade

Högerextremism, hatbrott och antiziganism har fritt spelrum i dagens Europa. Mord, trakasserier och diskriminering tillhör vardagen för många av Europas minoritetsgrupper. Mest utsatta är den romska minoriteten.

Dessa frågor diskuterades under ett seminarium i ABF-huset Stockholm i början av februari. Bland de medverkande fanns Anna-Karin Lundin från FRA och Tomas Hammarberg, Europarådets kommissionär för mänskliga rättigheter.

Text: Bengt O Björklund **Foto:** Rosario Ali Taikon

Anna-Karin Lundin arbetar på Europeiska unionens byrå för grundläggande rättigheter (FRA). FRA har under den korta tid de har funnits redan producerat ett stort antal rapporter och i december förra året kom EU-MIDIS, European Union Minorities and Discrimination Survey. Det är en slutrapport som handlar om minoriteter och flyktingar och tar upp flera ämnesområden: arbete, bostäder, utbildning och offentligt bemötande vid till exempel bankärenden eller sjukvårdsbesök.

– Verksamheten styrs av femåriga ramprogram som kommissionen beslutar om. Det är brett program, men det som alltid ska ingå är rasism och främlingsfientlighet, likaså diskriminering.

I år är ersättning till offer och barnens rättigheter, asyl, invandring och integrer-

ing av invandrare några av de ämnen som ingår.

– Anledningen till att vi har gjort den här rapporten är att det finns en stor brist på information om etniska minoriteter och invandrargrupper i Europa. Vi vill mäta social integration och vi har tittat på diskriminerande behandling av minoriteterna. Vi har också sett på minoriteter som brottsoffer.

Faktainsamlingen till denna rapport gjordes av Gallup som intervjuade 23 500 personer.

– Vad man kan se av rapporten är att romerna är mest utsatta av alla minoriteter i Europa när det gäller diskriminering när man söker arbete. Det är också de som upplever sig som mest diskriminerade. Till exempel har sextiofyra procent av romerna i Tjeckien blivit diskrimine-

rade under det senaste året och cirka sextio procent av romerna i Ungern.

Cirka tjugo procent av alla romer i Europa känner sig diskriminerade på arbetsplatsen. Tio procent av de romska barnen känner sig diskriminerade av skolpersonalen.

– Tjugo procent av barnen i Polen känner sig diskriminerade av skolpersonalen. Ett råd i rapporten är att det är viktigt att man i alla skolor etablerar någon sorts mekanism för att barnen ska kunna rapportera diskrimineringen.

Få minoritetsgrupper vet om att det finns diskrimineringslagar som skyddar dem och få av dem anmäler brott.

– Cirka fyrtio procent av dem trodde inte att det fanns någon lagstiftning som skyddade dem. Tjugo procent var osäkra. Skillnaden mellan olika länder är stor. Cirka åttio procent av de som blir diskriminerade anmäler inte detta. Endast sexton procent visste att det fanns någon organisation som kunde hjälpa dem.

Det är ofta som minoritetspersoner blir misstänkta för brott. Dock är de i mycket högre grad själva utsatta för brott.

– Tjugofyra procent av romerna i snitt utsätts för brott. Tilltron till polisen är låg, så dessa brott anmäls sällan.

Romerna – vår tids ödesfråga

Thomas Hammarberg, Europarådets kommissionär för mänskliga rättigheter, upplever vår hållning till minoriteterna i Europa idag som en ödesfråga.

– Jag tror att debatten om hur vi behandlar minoriteterna kommer att öka. Mångfald kräver tolerans och respekt för de som är annorlunda.

Sönderfallet av Sovjetunionen och forna Jugoslavien skapade nya minoritetsproblem i Europa, vilket ledde till diskussioner inom OSSE och Europarådet.

Minoriteterna har ett rättsligt skydd i Europarådets ramkonvention till skydd för nationella minoriteter och i den europeiska stadgan om regional- och minoritetsspråk.

– Det finns tre stora minoritetsproblem. Det första handlar om islam i Europa. Vi har vi en kris med islamofobi i rad länder. För det andra har vi en stor antiziganism. För det tredje har vi homofobin och transfobin, med många kränkningar av homosexuella och transexuella. Det är dessa tre grupper som Europarådet nu arbetar mest med, för att säkerställa deras dagliga verklighet och se till att vi lever upp till det skydd för mänskliga rättigheter som vi har utarbetat tillsammans i Europa under åtskilliga decennier.

Tolv miljoner romer lever i dag i Europa och de utgör även majoriteten av Europas 700 000 människor utan medborgarskap. Arbetslösheten bland romerna är högst i Europa.

– Det som har tillkommit nu är att så kallade hattal av ledande politiker. Hatbrott och övergrepp mot människor som är eller uppfattas som romer ökar. Grunden till detta ligger i fördomar mot romer. Detta påverkar också den hållning som regeringarna har till de romer som flyttar från ett land till ett annat, från Rumänien till Italien till exempel. De behandlas inte som de EU-medborgare de är. För dem gäller i praktiken andra regler i det nya landet.

I Tyskland gäller en speciell status. Där får man inte asyl, man får vara där tills vidare, men de sociala rättigheterna är kraftigt beskurna.

– Fattigdom har med maktlöshet att

göra. Man har inte kontakterna, förmågan eller möjligheten att göra sig hörd. Man har ingen röst i samhället. De politiska partierna tenderar att ignorera romernas existens. Det är själva kärnan i detta problem.

I den ekonomiska krisens kölvatten har nya politiska uttryck kommit som påverkar minoriteterna negativt. Fascistiska partier dyker upp i en rad länder med islamofobi och antiziganism på agendan. Många av dem har fått in ledamöter i Europaparlamentet.

– Dessa tendenser kommer att finnas kvar över åtskillig tid, inte minst för att de suger näring ur den ekonomiska krisen och människors oro för sina jobb och sin framtid.

Trettionio av fyrtiosju länder har ratificerat ramkonventionen om mänskliga rättigheter och andra bindande regler.

– Bland de länder som inte ratificerat ramkonvention finns det de som i princip inte erkänner sina minoriteter, till exempel Frankrike, Grekland och Turkiet.

Det som behövs, menar Tomas Hammarberg, är en högre tolerans mot minoriteter. Han anser att alla politiska partier måste ta sitt ansvar och dra tydliga gränser när det gäller fobiska uttryck och de främlingsfientliga högertendenser

som kan ses i dag på flera håll Europa.

Medias roll

Medierna spelar också en viktig roll.

– Många problem uppkommer för att de har ofta en oförsiktig eller xenofobisk hållning i beskrivningen av brottslighet och annat som är kopplat till minoriteterna. Det är omöjligt att diskutera detta med mediafolket som omedelbart ser detta som någon slags censur. Det måste vara möjligt att diskutera mediernas roll i till exempel Italien, de uttryck som kommer fram där och som otvetydigt leder till att minoriteterna trakasseras, särskilt romerna. Vad vi behöver är ett tydligare utarbetat politiskt program för att skydda minoriteterna i ett Europa där information om situationerna sprids blixtnabbt, men de politiska besluten kommer väldigt sent när det gäller skydd av minoriteter och tyvärr, alltför många ledande politiker lyssnar mera på xenofober än till de principer vi har kommit överens om.

Media i Europa idag har blivit allt sämre och man tillåter sig att säga allt grövre saker.

– Både i skandalpressen och i radion skrivs och sägs sådant man inte skulle ha sagt för några år sedan. Man pekar ut grupper som mindre önskvärda och jag tror det

Anna-Karin Lundin

Ingmar Karlsson, Irka Cederberg, Tomas Hammarberg och Nina Lundberg.

här har ett direkt samband med den vind som blåser just nu i Europa med starka högerextremiska tendenser, där man pekar ut romer, migranter i största allmänhet, inte minst muslimska migranter. När det gäller antisemitism sprids dessa idéer i media i till exempel Ungern. Vi måste vara vakna för detta. Vad säger de allmänna medierna om minoriteterna? Har minoriteterna egna kanaler i de stora medierna där de kan föra fram sina åsikter på sitt eget språk? Där finns det fortfarande en hel del att göra. Om det finns flera möjligheter för minoriteterna att göra sig hörda motverkas de värsta överdrifterna och xenofobiska tendenserna i de allmänna medierna.

Sverige borde ligga i framkant

Tomas Hammarberg tycker att Sverige borde ligga i framkant när det gäller den romska frågan.

– Jag väntar med stort intresse på den romska delegationens slutrapport. Den senaste rapporten kom ju från DO, en rapport som jag har använt mig av i mitt arbete. Men vi har inte haft några intressanta modeller som vi kunnat föra ut i Europa i dialog med andra länder.

Det finns länder som har modeller som kan vara intressanta för Sverige.

– Flera länder har nu kvotsystem för att säkerställa att det finns romsk representation i parlamentet och i de lokala politiska församlingarna. Det finns givetvis argu-

ment både för och emot att kvotera in romer. Slovenien har en ganska utarbetad modell där i varje kommun där det finns romer har romerna en given plats i de lokala kommunala församlingarna. De tillsetts genom val bland romerna i den kommunen och sedan om det finns politiskt aktiva romer och medlemmar i olika politiska partier har även de en chans att den vägen komma in. Dessa invalda romer har en egen organisation och träffas ibland.

Det är just nu tjugo kommuner som tillämpar detta och som har en romsk representant.

– Regeringen i Slovenien har tillsatt en egen delegation som består av två komponenter. Den ena är Romani Union, som tillsätter hälften av medlemmarna i kommissionen, den andra hälften tilläts under möten med de här tjugo som är valda på kommunalt plan. Det är det organ som kontinuerligt ger råd till regeringen med olika förslag som rör romerna. De har alltså utarbetat en modell så att den romska rösten kommer in i den politiska debatten på ett annat sätt än den gör här i Sverige.

Gör sig allt mer hörda

– Det finns minoriteter överallt i Europa och de gör sig allt mer hörda, sade Ingmar Karlsson, författare och tidigare generalkonsul i Istanbul.

Han ser detta som en förändring. Till

exempel finns det runt om i Europa tvåspråkiga väg- och informationsskyltar, många dialekter har blivit skriftspråk och minoriteter har egna festivaler och flaggor. Han ger också exempel på minoriteters historia; till exempel sorberna som krävde att få vara en egen stat i Nationernas Förbund (NF) efter första världskriget. Majoriteten bodde i Tyskland under nazismen och gick med i den tyska armén under andra världskriget.

– Men efter murens fall 1989 var skyddet inte lika omfattande och toleransen minskade ”Ut med sorberna!”, var slagord som gällde.

Ingmar Karlsson gav exempel på andra minoriteter i Europa: friser, rutener, gagauzer, liver och vepser.

Ett europeiskt dilemma

Irka Cederberg har under många år skrivit om romernas situation och ställning i dagens samhälle.

– Det finns mellan femton till tjugo miljoner romer i världen. Av dem finns cirka tio till tolv miljoner i Europa. De är Europas största territoriellösa minoritet. En minoritet som har behandlats skamligt ända sedan de kom till Europa för tusen år sedan.

Hon beskriver det som händer romerna idag som ett ”europeiskt dilemma”.

Ingenstans i världen har romerna behandlats så fruktansvärt illa som i Europa.

– Romer har inte någon makt. Vi behöver inte frukta dem, politikerna behöver inte ta någon större hänsyn till dem eftersom de inte tillhör någon intressant väljargrupp. De lever i allmänhet marginaliserade i de europeiska länderna. I en del länder utgör de mycket stora minoriteter, framför allt i Rumänien som har världens största romska minoritet på cirka tre miljoner. Även i Slovakien utgör de en stor del av befolkningen. Det är i dessa länder de behandlas värst.

Diskrimineringen av romer är fruktansvärd och obegriplig. Även om många romer är välutbildade och arbetar som läkare eller advokater och konstnärer, har deras karriär många gånger skett på

bekostnad av deras romska identitet, påpekar Irka Cederberg.

– De har ofta fått dölja sitt ursprung för att överhuvud taget komma fram på arbetsmarknaden och i samhällslivet.

Inför EU:s två senaste utvidgningar fanns det stora möjligheter att förbättra situationen för Europas romer och EU pumpade in väldigt mycket pengar i Tjeckien, Slovakien och Ungern.

– Inte minst i de två senaste medlemsländerna Rumänien och Bulgarien. Stora summor pengar som skulle gå till att förbättra romernas situation och mänskliga rättigheter. Dessa pengar kom mycket sällan romerna till godo. Ofta hamnade de hos lokala politiker ute i regionerna, ibland kanske också i en och en annan romsk företrädares ficka. Det fanns bland många ett hopp inför EU-utvidgningen. Man trodde att nu äntligen kommer man att kunna fokusera på deras situation.

Men så blev det inte alls.

– Tvärt om nästan. Idag ser vi en ökande

antiziganism i Europa som tar fruktansvärda uttryck på sina håll. I Ungern har de senaste två åren åtta romer blivit ihjälslagna bara för att de är romer. Även i Tjeckien sker övervåld mot romer. För några månader sedan utsattes en romsk familj för ett brandattentat. En tvåårig flicka i familjen fick åttioprocentiga brännskador. I Tjeckien finns det också politiska partier, liksom i många andra länder i Europa idag, med antiziganistiska program på sin agenda. I en valfilm från Tjeckien fanns budskapet att romer borde skickas bort till något territorium långt bort där de kunde sköta sig själva. Europaparlamentet har idag en skrämmande stor representation av främlingsfientliga partier.

Då romernas situation diskuteras i EU-sammanhang blir resultatet ofta beslut om nya utredningar. Irka ser dock positivt på att de romska frågorna finns med på EU:s agenda. I april i år kommer en konferens att hållas i Spanien om romernas situation, och ett förslag om en bin-

dande och överstatlig ramkonvention om romernas situation har kommit in från intresseorganisationer.

– Men hur länge ska det dröja innan man börjar samarbeta med romer och ger dem lika rättigheter? frågar sig Irka Cederberg.

Övriga talare

Nina Lundberg, ordförande i den Romska delegationen (inte att förväxla med den statliga utredningen Delegationen för romska frågor) och aktiv i frågor om romernas situation i Sverige, berättade att 80 procent av de romska barnen i Sverige inte går i skolan.

Riksdagsledamoten Tone Tingsgård (S) talade om minoritetsfrågor i före detta Sovjetunionen.

– Vissa grupper upplevs som hotfulla, till exempel kaukasier. Och människor från Centralasien, romer, afrikaner och hbt-personer diskrimineras allt mer. Större minoritetsgrupper upplevs dock inte som hotfulla.

Bakro

En originalserie av Ulf Lundkvist och Bengt O Björklund.

Robert Brisenstam

Romerna i Rumänien och Republiken Moldova

Situationen för de två miljoner romerna i Rumänien och de 100 000-200 000 romerna i grannlandet Republiken Moldova är på många områden svår. Antiziganism och fattigdom gör sig ständigt påmind. Men det finns även flera positiva saker att lägga märke till.

Text: Robert Brisenstam **Foto:** Karin Lambertz.

Under det svenska EU-ordförandeskapet tjänstgjorde jag som praktikant vid Sveriges ambassad i Rumäniens huvudstad Bukarest. Praktiken innebar många olika uppgifter. En av de saker jag gjorde var att skriva en rapport om romernas situation i Rumänien och grannlandet Republiken Moldova, eftersom ambassaden i Bukarest är sidoackrediterad även till detta land. För att bättre förbereda rapporten gav jag mig i november ut på en sex dagar lång resa med bil genom de bägge länderna. Jag ville med egna ögon se det som jag läste om i andras rapporter och fördjupa det ”uppifrån- och nedperspektiv” på romernas situation i Rumänien och Moldova som man lätt kan få av bl. a. de konferenser om romer som hålls i olika fora.

En allmänt svår situation

Romerna i Rumänien och Moldova är, liksom romer i andra länder, en hetero-

gen grupp människor. Detta i kombination med antiziganistiska föreställningar, att många romer döljer sin identitet och att det råder en låg kunskapsnivå beträffande romer, romsk kultur etc. gör att det är svårt att få en övergripande bild av romerna i de bägge länderna. Det är ibland till och med svårt att avgöra vilka som är romer och vilka som inte är det. Därför finns det alltid undantag till det som sägs och skrivs om romerna. Dock är antiziganism generellt sett något som drabbar de flesta romer och många är dessutom fattiga.

På de platser jag besökte gör sig bristen på pengar ständigt påmind. De romer som varken har fast anställning eller egen jord som de kan odla upp försörjer sig ofta på dagsverken. I skördetider går folk och arbetar på åkrarna, ibland tolv timmar per dag. Andra samlar lump och skrot som de säljer. Att plocka svampar och bär samt att binda grankransar är

också en inkomstkälla. Det förekommer att vissa romer tigger, men tiggeriet har på flera platser minskat med åren. Det förekommer att folk svälter. Visserligen är stora delar av befolkningen i Rumänien och Republiken Moldova fattiga, men på många håll har romerna det sämre ställt än ickeromer.

Arbete är många gånger svårt att få. Många romer har som barn inte kunnat gå i skolan på grund av att de måste hjälpa till med försörjningen eller hushållsarbetet. Därför saknar de den utbildning som krävs för vissa yrken, men även utbildade romer kan ha svårt att finna ett arbete på grund av diskriminering på arbetsmarknaden. Media i Rumänien pekar oftast ut romska förbrytare med namn och etnicitet, vilket spår på fördomarna. I Moldova är det i media tvärtom helt tyst om romerna. Därför syns inte heller antiziganismen.

Tyvärr sätter lokala myndigheter på flera platser ofta käppar i hjulen för en bättre utveckling i form av olika behandling av olika invånare. Det kan handla om tvångsvräkningar, segregation i skola och på bostadsmarknaden samt dåligt bemötande från rättsväsendet. Romer är dessutom särskilt utsatta för övervåld

från polisens sida. I Harghita län i mellersta Rumänien (som jag dock inte besökte på min resa) uppstod sommaren 2009 en interetnisk konflikt. Nära 200 romer drevs från sina hem, fick sina djur ihjälslagna och många, om inte allas, hem sattes i brand. Långt in på hösten bodde de flesta av de fördrivna romerna kvar i skogen.

Inblick i några människors vardag

I och med min resa fick jag tillfälle att blicka in i vardagen hos de människor som jag träffade. Otaliga rapporters anonyma romer fick därmed både namn och ansikten. Dessutom är det lättare att förstå sig på människors situation om man får tillfälle att besöka dem mitt i deras vardag.

I Piatra Neamt i nordöstra Rumänien har myndigheterna vräkt människor från bostäder som tidigare upplåtits åt dem som socialhjälp i stadens inre delar. Ickeromerna fick nya bostäder på andra ställen inne i staden medan romerna placerades i stadens utkanter. På ett ställe rör det sig om före detta hönsuppfödningsskolor som byggts om. På ett annat ställe handlar det om ett för syftet specialbyggda bostäder uppförda på en före detta soptipp, intill ett reningsverk. Bland romerna i staden finns det flera

som svälter. Även i byn Vanatori Neamt, några mil därifrån, bor de flesta romerna i utkanterna av byn. Här bor människorna i egna hus. Dock står husen på mark som tillhör kommunen och flera av dem saknar bygglov. Därför saknar många även el. Eftersom myndigheterna har avslagit ansökningar om bygglov, kommer det att dröja innan elektricitet kan dras in i husen. För att lösa detta problem har borgmästaren tillåtit att de som saknar el i en av byns utkanter, får el genom en ledning från en närliggande lyktstolpe. Så länge lyktstolpen är tänd får de boende elektricitet när det är mörkt ute, men när lyktstolpen är släckt kan de inte använda sina TV-apparater, datorer eller tvättmaskiner. De som går i skolan kan inte göra sina läxor och hushållssysslorna blir allmänt svåra att genomföra. I byn Vulcanesti i mellersta Republiken Moldova med sin nästan helt romska befolkning saknar man tillgång till rent dricksvatten. Vatten får man köpa i fyrtilitersdunkar från andra orter.

Allt är inte negativt

Även om situationen för de flesta romer i Rumänien och Moldova är svår finns det många saker att glädjas över. På de orter jag besökte går de flesta barnen i skola och många som inte gick i grundskolan som barn tar nu igen denna utbild-

ning. I byn Mingir i mellersta Republiken Moldova driver en 25-årig romsk jurist studiecirkel för ortens barn. Cirkeln innebär utbildning i romsk kultur, historia, det romska språket samt vett och etikett i största allmänhet och är öppna för alla. Nästan hälften av barnen är ickeromer. Det finns även en ensemble inom vilken barnen uppträder offentligt. På så sätt motarbetar man fördomar och motsättningar på orten samtidigt som de romska barnen får del av sitt eget kulturarv på ett sätt som skolan inte kan tillgodose. I ovan nämnda Vanatori Neamt i Rumänien pågår ett byggprojekt för att förbättra boendesituationen för dem som har det sämst. I Rumänien driver också flera människorätsorganisationer, däribland Romani CRISS, utbildningsprojekt i många skolor. De hjälper även människor att hävda sin rätt mot myndigheterna när de blivit kränkta. Överhuvudtaget utträttar de romska ickestatliga organisationerna och deras medarbetare samt enskilda aktivister stordåd bl. a. i form av projekt rörande utbildning och infrastruktur. De flesta människor jag träffade på min resa uttryckte dessutom en stark vilja att förbättra sin egen situation. De enskilda individernas och de ickestatliga romska organisationernas engagemang och arbete har varit och är alltså helt avgörande för att utvecklingen skall gå åt rätt håll.

Romsk kvinna nekades köpa lägenhet

En romsk kvinnan ville köpa en bostadsrättslägenhet i en HSB-förening i Haparanda till sig och sina tre barn. Men styrelsen sade nej och hänvisade till att medlemmarna inte ville ha romer i föreningen. Nu stämmer Diskrimineringsombudsmannen (DO), bostadsrättsföreningen och yrkar på 100 000 kronor vardera till kvinnan och hennes tre barn.

Den romska kvinnan kom överens med

säljaren om att hon skulle få köpa lägenheten. Men köpet förhindrades av bostadsrättsföreningens ordförande och vice ordförande som meddelade att ”inga romer får komma till vår bostadsrättsförening”.

DO anser att kvinnan och hennes barn utsatts för etnisk diskriminering när de inte blev antagna som medlemmar i föreningen och stämmer nu bostadsrättsföreningen till Haparanda tingsrätt.

– Det förekommer en tydlig diskriminering på den svenska bostadsmarknaden, vilket är en av anledningarna till den etniska segregationen, säger diskrimineringsombudsman Katri Linna.

– Den svenska majoritetsbefolkningen och personer med invandrabakgrund lever idag i olika bostadsområden och boendeformer. Många grupper har svårt att göra boendekarriär, till exempel genom att köpa en bostadsrätt.

Eskil Franck.

27 januari 2010 Förintelseoffrens minnesdag

I år är det 65 år sedan Förintelselägret Auschwitz befriades av rysarna och det är tio år sedan Förintelseoffrens minnesdag instiftades av Göran Person och hans regering. På allt fler platser runt om, både i Sverige och internationellt, hedras offren för nazisterna illgärningar.

Text och foto: Bengt O Björklund

Forum för levande historia var åter på plats på Raoul Wallenbergs torg i Stockholm och det fanns människor där som trotsade snöstormen och de isande vindarna från Nybroviken. Eskil Franck, chef för Forum för levande historia talade om vikten av att fortsätta hålla minnet av det som skedde under andra världskriget vid liv.

– Det är inte dags att pensionera Förintelseoffrens minnesdag. Vi måste minnas det som nazisterna gjorde mot judarna, romerna och alla de andra.

Huvudtalare på minnesdagen i år var Jesenko Selimovic. Han flydde från kriget i Bosnien 1992 och har varit chef för Radioteatern. Nu står han på folkpartiets lista för årets riksdagsval.

– När vi idag försöker uppmärksamma

dagen då man öppnade portarna till Auschwitz gör vi det i en besvärlig tid. Överlevande från Förintelsen blir allt färre och det personliga vittnesmålet med sin oerhörda kraft, har inte så många företrädare längre. Tiden och distansen gör också att denna dag är, tyvärr, för många utanförstående människor en abstrakt idé som de inte längre har ett levande förhållande till. Samtidigt bevittnar vi andra oroande tendenser. Högerextrema krafter är på frammarsch och på vänsterkanten finns partier som inte tar avstånd från terrororganisationer. Fakta om Förintelsen förnekas och förvrängs och kunskap om andra folkmord, de kommunistiska, har knappast hittat väg in i det allmänna medvetandet. Antisemitism, främlingsfientlighet, isla-

mofobi och kommunistiska idéer har blivit allt mer romantiserade och därmed svåra att stoppa med förnufts hjälp.

Jesenko Selimovic är ännu en talare, i en lång rad av talare, på denna minnesdag som inte med ett enda ord nämner romernas lidande under nazisternas skräckvälde och inte ser hur förbiseendet av detta är något som ligger till grund för romernas situation i dagens Europa. Trots att han flytt från ett land som behandlat sin romska befolkning sämre än hundar, vill han inte ta till sig deras situation.

Jesenko Selimovic menar att ceremonier som denna är viktiga, att det är viktigt att åter formulera vikten och betydelsen.

– Det tvingar oss att ifrågasätta de gamla icke längre fungerande schablonerna och meningarna rörande minnet eftersom de uppenbarligen inte längre har någon kraft. Det är viktigt att göra det, för lyckas vi inte på nytt förmedla betydelsen av denna dag kommer allt fler judar att med rätta leva i en rädsla för antisemitism, och allt fler invandrare att känna att samhället har vänt dem ryggen. Det gäller att ge minnet en ny

kraft och denna omstart måste alltid börja med ifrågasättandet av det gamla. Vi måste tänka över och igen formulera ett bra svar på frågan varför vi ska minnas och varför ska vi uppmärksamma dessa brott. Det gamla svaret brukar heta: för att med hjälp av det förflutna förebygga framtida upprepningar. Problemet är att detta inte stämmer, eller rättare sagt inte stämmer på det sättet vi vill. Minnet av Förintelsen, denna oerhörda tragedi för det judiska folket, hjälpte oss inte att förebygga Srebrenica eller Rwanda. Och samma minne förebygger uppenbarligen inte antisemitism, främlingsfientlighet och andra vidrigheter vi bevittnar.

Han nämner fortfarande inte med ett enda ord de hemskheter som begås runt om i Europa mot den romska befolkningen, något som han själv med säkerhet varit vittne till i Bosnien.

Tal, sång och dans

Även på Romskt kulturcentrum i Stockholm hedrades offren för nazisterna vidrigheter. Lars Demetri inledningstalade och berättade bland annat om ett stort möte som gått av stapeln på Rosenbad dagen innan där man som vanligt bara hade fokuserat på judarnas Förintelse. När det gällde romerna, som var ett av två folk nazisterna hade bestämt sig för att för att förinta, kallades det istället för folkmord.

– Professor Bauman sade att Förintelsen aldrig kommer att upprepas, men folkmord pågår hela tiden.

Och som vanligt är det bara judarna som räknas in i Förintelsen, trots att det förmodligen var flera miljoner romer som brutalt mördades.

– Vi känner en nära koppling till det judiska folket, men vi känner samtidigt en rädsla för att Förintelsen ska drabba oss romer igen. Vi är en svag grupp. Vi har inget eget land. Förmodligen kommer vi från Indien och förmodligen kom till Indien från ett annat land. Vi har ingen militär och förlitar oss på att de hemländer där vi bor ska beskydda oss. Att vi nu

har blivit en nationell minoritet är också ett skydd.

Lars Demetri citerar ur bibeln om den yttersta dagen.

– Människorna i lägret trodde nog att den hade kommit.

Han förklarade sedan varför man hade dansande barn på programmet, en dag som denna.

– Vi kommer att avsluta dagen med musik och dans för att visa att vi ännu finns kvar, både romer och judar.

Lars Demetri tände det symboliska ljuset och flera kommer upp på scenen för att vittna om fasorna under andra världskriget.

– Min far överlevde Förintelsen, berättade Bilici, danslärare på Romsk kulturcentrum.

Talmah Elfors, en medelålders dam kom upp på scenen.

– Jag kommer från Israel och vill gärna tända ett ljus för alla mina släktingar som

dog under nazisternas våldsbrott.

Emil Krik berättade om sina romska släktingar.

– Min farfar ville inte ta i vapen, men en natt 1941 hämtade de honom och avrättade honom med ett gevärsskott. Han var bara 19 år och hade tre barn. Den äldsta pojken var min far.

Han Caldaras berättade lite om språket Yiddisch.

– Det är ett språk som har lyckats överleva, trots att judarnas språk idag är hebreiska.

Med detta sagt kom kören Näktergalningarna upp på scenen tillsammans med barn från Martinskolan och sjöng sånger både på romanés och på yiddisch. Kören leddes av Dagny Wennberg. Anne Kalmering sjöng Jiddisch sånger och Miriam Oldenburg ackompanjerade på dragspel. Den romska barndansgruppen Terne Cherhaia fick avsluta dagen.

Lars Dimitri tändande ett ljus på Romska kulturcentrum i Stockholm.

Team K från studieförbundet Sensus uppträdde med föreställningen "Har du träffat Hitler?"

Minnesdag på Länsstyrelsen

Under Länsstyrelsens minnesdag den 27 januari bjöds romska och judiska organisationer tillsammans med Länsstyrelsens personal att tillsammans hedra förintelsens offer. Medverkande personer gav sitt perspektiv på förintelsen.

Text: Mirelle Gyllenbäck **Foto:** B. Veronika Portik

De som var värst utsatta för andra världskrigets Förintelse var judarna och romerna.

– Jag kan ju tycka att detta har skett långt bort i tiden, samtidigt är det inte så längesedan. Det var då mina föräldrar var tonåringar. Det finns två skäl varför man måste manifesteras Förintelsen. Det ena är att de erfarenheter man borde ha dragit efter andra världskriget har vi inte dragit och liknade händelser återupprepas. Det andra skälet är så klart, att alla människor som drabbades på olika sätt av Förintelsen inte får glömmas bort, sade Länsöverdirektör på Länsstyrelsen Stig Orustfjord.

Länsstyrelsen som regional och lokal verksamhet har under flera år försökt att manifesteras förintelsen. Just i år har man gjort det i en nyare form, framförallt har man riktat in sig på länsstyrelsens personal och medarbetare.

– Vi har bjudit in två minoriteter som blev drabbade av Förintelsen, den romska och judiska minoriteten.

Stig Orustfjord tycker att svensk histo-

ria är lite självgod.

– Vi brukar ofta säga att vi stod utanför kriget, det kan tolkas att Sverige inte deltog i kampen mot nazisterna. Det finns människor och politiska ledare som på fullt allvar tror att man är en annorlunda människa om man tillhör en annan minoritet. Även om andra världskriget är vunnit, är inte kriget om diskriminering vunnit på långa vägar.

Rosario Ali Taikon från föreningen É Romani Glinda berättade om uppkomsten till minnesdagen här i Sverige.

– Det har gått tio år sedan vi romer för första gången högtidshöll förintelseoffrens dag i Sverige. Det skedde på kulturhuset i Stockholm år 2000. Där sade vi, att denna dag kommer att bli en dag som varje år kommer att högtidshållas av romerna. En dag som ska påminna oss om de människor som föll offer för Hitlers fasansfulla härjningar och dödsmaskineri, sade Rosario Ali Taikon.

Trots de spår som fortfarande finns

idag om att förintelsen har existerat och människor med egna vittnesmål om den, finns det människor som fortfarande förnekar förintelsens existens.

– Det finns de som påstår att förintelsen aldrig har ägt rum. En av den är Robert Faurisson. Han hävdar att gaskamrarna aldrig har existerat och att folkmordet aldrig har ägt rum. Hitler skulle enligt Faurisson inte ha beordrat mord på grund av ras eller religion. Det finns de som säger att Auschwitz aldrig har varit ett förintelseläger utan enbart ett arbetsläger. Men vi som har släkt och familj som drabbats av Förintelsen vet att krematoriuegnarna var igång från morgon till sen kväll, säger Rosario Ali Taikon.

De svaga blir syndabockar

I alla tider har de svaga grupperna i samhället blivit syndabockar. I dagens Europa, där den ekonomiska krisen härjar, är det lätt att skylla på de allra svagaste i samhället

– Det är lätt att skylla på och ta ut sina frustrationer på de grupper som är svagast i samhället, vilket i många fall är romerna. Det är som i början av 30-talet. Då var det judarna som var syndabockarna och det stora hotet. Nu ligger fokus istället på oss romer och vi blir anklagade för att ha orsakat den ekonomiska kris som råder, sade Rosario Ali Taikon.

Har du träffat Hitler?

Team K från studieförbundet Sensus uppträdde med föreställningen "Har du träffat Hitler?" Den grundar sig på Jovan Rais, som också medverkar, egna upplevelser från förintelsen. Han föddes 1933 i Serbien, samma år som Hitler kom till makten i Tyskland. Han var den enda från familjen som överlevde Förintelsen. Jovan Rais är även författare till boken med samma namn som föreställningen.

Katarina Hellgren, som sjunger sånger i föreställningen, är själv barn till överlevande från förintelsen. De övriga medverkande i föreställningen är skådespelaren Kim Redin och Jan Simonsson, båda från studieförbundet Sensus.

När Jovan Rais växte upp som en liten pojke i Serbien i forna Jugoslavien var landet ett mångkulturellt samhälle. Olika språk och kulturer levde sida vid sida utan större komplikationer. I staden där Jovan växte upp i levde ett fåtal judiska familjer. Hans mor blev som ung förälskad i en serbisk pojke. Detta var inte uppskattat av omgivningen, speciellt inte av föräldrarna. Att bli förälskad i en goj, det vill säga i en icke-judisk person, var olämpligt.

En skatt efter kriget

Jovans Rais mor var känd för att göra vackra gobelänger. Samma år som Jovan fyllde sex år traskade tyska trupper in i den stad som han föddes i och ville att alla judar skulle överlämna sina dyrbara föremål. Trots detta lyckades Jovans mamma gömma undan många dyrbara föremål i en kista i gårdshuset. Efter krigets slut 1945 besökte Jovan Rais det hus han var uppvuxen i och han hittade kistan, välbevarad med alla dyra föremål i.

Jovan Rais blev satt i ett tyskt kon-

centrationsläger. När han berättar om barnens situation i de olika lägren menar han att barnen hade det ganska skapligt där

– Vi lekte ofta kurragömma, spelade fotboll och sjöng mycket. I de skolor som fanns i koncentrationslägren fanns det inga lärare, så vi barn var väldigt nöjda, sade Jovan Rais.

Mild dom

Lägrets kommandant, Herbert Andorfer, var också hotelldirektör. Han hade stor del i mordandet i lägret.

– Efter krigets avslut flydde han till Sverige och levde här länge, om det var under falsk identitet vet jag inte. Tjugofem år senare ställdes han inför rätta i Väst-tyskland åtalades för medhjälp till mord på 8 000 judiska kvinnor och barn. Han dömdes till två och ett halvt års fängelse. En förmildrande omständighet var att han hade delat ut godis till barnen som steg på tågen. Han dog 2003, 92 år gammal, i ett av Salzburgs finaste ålderdomshemmen.

Jovan Rais slungades mellan olika kon-

centrationsläger. Ett av dem han minns klart och tydligt är det som låg i Bergen-Belsen. Här dog människor av tortyr, sjukdomar och svält. Han minns att det var långa baracker som fyllde hela området och människorna inte fick prata med varandra. Inuti barackerna fanns trevåningsbritsar. I början var det tre personer som sov i varje brits. Efter ett tag var det två personer per brits och när våren kom var det endast en person per brits. Han kommer även ihåg att maten många gånger var oätbar

Jovan Rais var ett av etthundratusen barn som överlevde Förintelsen. Han anser inte att det var tur som gjorde att han överlevde

– Etthundratusen barn låter mycket, men det är det inte. Men är det tur att jag överlevde? Sådan tur önskar jag ingen, att lyckas undankomma utan familj eller kompisar. Jag läste någonstans att om ett judiskt barn skulle överleva behövdes det minst tio människor som kunde ställa upp och riskera sina egna och sina familjers liv för att rädda det, avslutar Jovan Rais.

Minnesdagen i Malmö

På dagen 65 år sedan koncentrationslägret Auschwitz – Birkenau befriades arrangerade Romska Kulturcentret i Malmö för första gången en minnesdag till minnet av Auschwitz befrielse den 27 januari 1945 på Mazettihuset (Chokladfabriken) i Malmö.

Inbjudna gästföreläsare var Berith Kalander, rom och författare till boken ”Min mor fånge Z-4517” samt Louis Zyot och Barbro Posener från Judiska Församlingen i Malmö.

Dagen inleddes med att tända ett ljus till minnet av de miljoner människor som föll offer för nazisternas förföljelse. Arrangörerna bad även publiken att hålla en tyst minut till minnet av de miljontals judar och romer som mördades enbart på grund av sitt ursprung.

Föreläsarna berättade om de fasansfulla öden som mött deras anhöriga och

många gånger fick föreläsarna avbryta sina berättelser på grund av de svåra tillbakablickarna.

Majoriteten av publiken var ungdomar som blev oerhört berörda av berättelserna och vid flera tillfällen var det knäptyst i den stora salen.

Minnesdagen avslutades med musik av Gipsy Brothers samt folkmusikgruppen Östblocket som framförde traditionell romsk och judisk musik.

Läs mer och se fler bilder från minnesdagen på www.rkcmalmo.se

Erland Kaldaras

Nikolizsson

Foto: Romska Kulturcentret i Malmö.

Barbro Posener, Louis Zyot och Berith Kalander.

Ann-Cathrine
Haglund.

Uppsala minns offren

I Uppsala kombinerades högtidlighållandet av den 27 januari med invigning av utställningen "Den okända förintelsen" på Fredsmuseet och högtidlighållandet av minnesdagen i Vasasalen på Uppsala slott. Det var ettamarbete mellan Fredsmuseet och föreningen È Romani Glinda.

Text: Mirelle Gyllenbäck **Foto:** B. Veronika Portik

Precis som överallt i Sverige var det mycket snö i Uppsala också. Uppsala slott låg tyst och vackert nedbäddat i vit snö. Högtidlighållandet inleddes i Vasasalen.

Ann-Cathrine Haglund, ordförande i Fredsmuseum styrelse, inledde.

– Den 27 januari manifesteras runtom i världen till åminne av att koncentrationslägret i Auschwitz befriades. Hur många som föll offer för förintelsen finns det många olika uppgifter om. Men vad som är viktigt att ha i åtanke är att bakom varje siffra, finns det en människa. Det är just därför det är av stor vikt att visa sitt engagemang mot rasism och antisemitism i samhället. När det kommer till Fredsmuseets verksamhet, handlar den om att unga människor får lära sig om krig och fred.

Till högtidligheterna hade det kommit ett femtiotal personer.

– Det är viktigt att unga människor lär sig att förstå vidden av förintelsen och dra lärdom av den till sina egna liv. Snart är alla vittnen och de som varit med om andra världskriget borta. Därför är det oerhört viktigt att vi gör det förflutna levande genom att uppmärksamma den som vi gör idag, sade Cecilia Forss från Uppsala kommun.

Rosario Ali Taikon, från föreningen È Romani Glinda, menade att det är svårt att föreställa sig hur omfattande förintelsen egentligen var.

Det är tio år sedan man under den första Förintelsekonferensen på Kulturhuset i Stockholm bestämde

att denna dag skulle manifesteras årligen. Det var på dåvarande statsminister Göran Persson initiativ.

– Idag finns det människor som förnekar att förintelsen har inträffat men vi som har släktingar som blivit mördade vet att det är sant. Vi måste visa ett starkt avståndstagande mot dessa tendenser som finns i samhället, säger Rosario Ali Taikon.

Rosario Ali Taikon.

Länsstyrelsen tar över

Delegationen för romska frågor, som enbart koncentrerat sig på romernas situation, är inom de närmaste månaderna klara med sitt uppdrag. Från årsskiftet är Länsstyrelsen i Stockholm tillsammans med Sametinget de som är nationellt ansvariga för arbetet att stärka Sveriges nationella minoriteter. Därför bjöds representanter från de olika nationella minoriteterna till ett diskussionsmöte. Stockholms landshövding, Per Unckel, som själv varit med länge och arbetat med dessa frågor höll i mötet.

Text: Mirelle Gyllenbäck **Foto:** Rosario Ali Taikon

Det är nu cirka tio år sedan samer, romer, judar, tornedalingar och sverigefinnar fick minoritetsstatus i Sverige. Hur mycket som egentligen har hänt tål att diskuteras. Per Unckel menar att ett av målen med den svenska minoritetspolitiken, är att Europarådets ramkonvention om ett särskilt skydd för nationella minoriteter ska följas på ett korrekt sätt. Men skyddet ska även ge möjlighet till ett större inflytande inom olika samhällsombuden för minoriteterna.

– Det är även av stor vikt att de historiska minoritetsspråken hålls levande. Den minoritetspolitik vi följer omfattar hela landet, säger Per Unckel.

I det arbete som förs inom Länsstyrelsen i Stockholm finns det två stora ambitioner. Det ena är att vara en myndighet som kan förvalta Delegationens arbetet på ett korrekt sätt, det andra att vara en samlingspunkt för det som inte står i lagen. Förhoppningen är att kunna vara en mellanhand. Men mer konkreta åtgärder som myndigheten kommer att genomföra är att utbetala stadsbidrag till kommuner och riksorganisationer. Arbetet kommer att genomföras av fyra medarbetare och en chef. När det kommer till arbetet är det av stor vikt att alla parter inser att det är ett gemensamt ansvar som måste tas för att resultat ska kunna ske.

Aina Negga är från sametinget och för henne är samarbetsfrågan av stor vikt. Enligt henne måste de nationella minoriteterna samarbeta mer för att arbetet ska fortlöpa bättre. Kunskapen om de olika grupperna är väldigt lågt i samhället i

stort, men situationen kan bli bättre om grupperna inser vikten av samarbete.

– Vi på sametinget har i uppdrag att upprätta en hemsida där det finns information om Sveriges samtliga nationella minoriteter. Detta ska vara ett nätforum som sprider kunskap och information om dem och deras minoritetsspråk. Men vi vill även att detta ska vara en plattform där minoriteternas egna berättelser kommer fram. Men det är även viktigt att beslutfattaress och tjänstemäns kunskaper om de nationella minoriteterna ökar. Denna hemsida ska utvecklas till en nationell kunskapskälla om de nationella minoriteterna i nära samverkan med de själva, avslutade Aina Negga.

Samarbete men även skillnader

Landshövdingen Per Unckel menar att varje minoritet har olika behov utifrån deras historiska erfarenheter och deras

nuvarande situation. Samarbete är viktigt, men grupperna måste även arbeta separat för att arbetet ska kunna fortgå så bra som möjligt

– Vi ska inte bara hitta gemensamma nämnare mellan oss, utan vi måste även inse att det finns stora skillnader, sade Per Unckel.

Angelina Dimiter-Taikon ifrågasatte dock Per Unckels uttalande.

– Självklart finns det många saker som vi som tillhör nationella minoriteter har gemensamt och inte gemensamt. Men det är av stor vikt att vi får tid och möjlighet att samtala och ta lärdom av varandras gemensamma nämnare och skillnader, säger Angelina Dimiter-Taikon.

Lena Posner-Körösi, ordförande i det judiska centralrådet, menade att det är viktigt att förvalta sin möjlighet som nationell minoritet. Hon riktade kritik mot samtliga minoritetsgrupper.

– Vi sitter här med en rikedom genom att vi tillhör Sveriges nationella minoriteter. Att informera och kommunicera är två skilda saker. Vi har en tendens att lägga över saker på myndigheterna när det egentligen är vi själva som äger frågorna. För oss som tillhör den judiska minoriteten är det inte språkfrågan som är den primära. För oss handlar det mer om att kunna stärka den judiska kulturen och traditionerna, sade Lena Posner-Körösi.

Per Unckel talar till de nationella minoriteterna.

Samudaripé

Det totala dödandet

För en ung resanderom som jag själv är får meningen samudaripé eller baro porrajmos ryggraden att isa till av fasa. Det totala dödandet eller "Uppslukandet" syftar tillbaka på nazisternas systematiska utrotning under 1930-talet, där uppskattningsvis tio miljoner människor dog

Text: Simon Wallengren

Vi har alla hört talas om Nürnberg-rättegångarna och vill gärna tro att förbrytarna blev straffade. Sanningen ser dock annorlunda ut: Av den kvarts

miljon tyskar som ingick i folkmordsapparaten dömdes bara omkring 10 000 av domstolar i väst och 2 500 i öst. Frågan är hur detta kan komma sig?

Man kan få förklaringen genom att granska historien, se bakom de politiska spel olika stater spelade under Förintelsen. 1943 förlorade tyskarna luft-herraväldet över sitt eget land. Denna konsekvens ledde till att de tyska städernas centrala delar bombades och resultatet blev död för tusentals och åter tusentals civila, mestadels kvinnor, barn och gamla då soldaterna (unga män) var vid fronten. Den 8 maj 1945 kapitulerade tyskarna, kriget i Europa var därmed slut.

Storbritanniens premiärminister Churchill hotade redan i juni 1942 med "de allierade domstolarnas rättvisa". I juli ställdes en fråga i underhuset om det fanns någon lista på nazistiska krigsförbrytare som borde ställas till ansvar efter kriget och 1943 gick man med på att tillsätta United Nations War Crimes Commission (UNWCC). Churchill drev på och hösten samma år skrev han på ett utkast om en allierad deklaration om bestraffning av krigsförbrytelser. Dock fick hänsyn råda.

USA hade invaderade Algeriet och hade då tillfångatagit officerare som hade blivit anklagade för tortyr och andra krigsförbrytelser i Jugoslavien. Dessa ställdes inte inför domstol, eftersom man fruktade att tyskarna skulle svara med att ställa tillfångatagna allierade flygare inför rätta för att ha bombat civilbefolkningen i tyska städer.

Kommissionen hade 1944 lyckats samla ihop 184 namn på misstänkta krigsförbrytare. Churchill beordrade omgående att Foreign Office skulle producera en lista med minst 500 namn. Han fick fem. Problemen låg i resursbristen. Det skulle behövts enorma resurser bara för att förhöra alla flyende krigsfångar. USA:s juridiska enhet ansåg bland annat att man behövde 2 500 tysktalande amerikanska jurister för att behandla problemet. Dessa resurser fanns helt enkelt inte.

Dessutom försvårades det juridiska arbetet genom orimliga krav. En åklagare hade inte mer än nio år på sig att förbereda sig för rättegången. Tyska domstolar ställde krav på ögonvittnen i varje enskilt fall. Ofta kunde själva förhören vara hånfulla, exempelvis om ett vittne kunde skilja på lukten av brända djur och brända människor. Sist men inte minst tilläts nynazistiska "forskare" att delta i processen. (Dessa "forskare" skulle senare bidra till förintelseförnekarnas rörelse)

Det nya demokratiska Tyskland var beroende av de utbildade människor som redan under nazismen hade haft olika nyckelposter. Tyskland hade starka kort mot de resurssvaga allierade som själva hade gjort sig skyldiga till folkmord (både genom bombandet av tyska civila och genom angrepp på egna minoritetsgrupper).

Jag har den tanken och delar den med många andra, att nazismens brott mot romer och resande inte har uppmärksamats lika mycket som brotten mot andra grupper, exempelvis judarna. Jag letar febrilt i min historiebok efter saknad historisk fakta så som "jaga zigenarveckan" eller det faktum att kraven var dubbelt så hårda för vem som var "zigenare" än för dem som var jude. Innan jag fick denna information hade jag tröstat mig med att mitt folk i varje fall fick upprättelse genom att förbrytarna blev straffade. Nu vet jag att så inte är fallet. Tusentals förbrytare levde bekväma liv runt om i världen, ofta med full pension som före detta tyska tjänstemän, medan deras offer aldrig fick upprättelse. Inte heller kan de demokratiska allierade länderna anses ha gjort rätt mot oss (USA, Storbritannien, Ryssland osv) och då talar jag inte om de icke-allierade demokratiska länderna som exempelvis Sverige.

Sverige spelade en minst sagt en framträdande roll inom rashygien. Herman Lundborg (rashygienens svenska frontalfigur) ställde tidigt krav på regeringen att föra en aktiv befolkningspolitik. Han var övertygad om att de mörkhårigas öde var idioti och brottslighet. Sverige genomförde också denna sociala ingenjörskonst, vilket resulterade i att många nära familjemedlemmar till mig fick ovärdiga liv.

Något som är intressant att poängtera är att Sverige använde sig av denna "ingenjörskonst" främst efter andra världskriget. Kanske var den svenska medvetenheten större än vad man tidigare har trott? Kanske var Sverige medvetet om att chansen att bli uppmärksammas som en nazistisk stat inte var stor då nästan varje europeiskt land var skyldiga till folkmord? Jag börjar tro att socialdarwinismen, de allierades bombningar på tyska civila och Herman Lundborgs idéer har haft större inverkan på mitt liv än vad jag tidigare har trott.

Källor:

Sven Lindqvist (Avsikt att förinta)

Ian Hancock (We are the Romani People)

Hans Almgren, Börje Bergström, Arne Löwgren (Alla tiders historia, tredje upplagan)

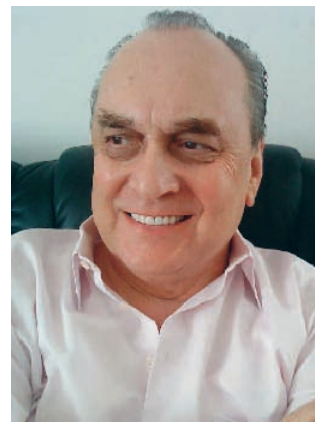
Vanvårdsutredningen ur ett resandeperspektiv

Bland alla de barn och ungdomar som under en lång tid i Sveriges moderna historia, omhändertogs av stat och myndighet för att utplaceras på institutioner och fosterhem. Som av det svenska vårdsystemet under många och långa plågsamma år, vanvårdades av ett fullständigt felkonstruerat och vidrigt samhällssystem. Bland alla dessa kränkta och förnedrade människor som idag söker upprättelse, ursäkt och ersättning för sitt ofattbara lidande. Barn från de lägst stående grupperna i samhället och på grund av inkompetenta utredare och människor med den allra vidrigaste inställning man kan tänka sig. Överlevande från denna tid lever i stora trauman från det de blev utsatta för. I dessa skaror av intervjuade människor från denna tid, vittnas det om, barn och ungdomar som kränkts på grund av sin etnicitet, sitt ursprung, sin mörka hy och sitt främmande språk. De människor det gäller är barn och avkommor till resandefolket. En av de "äldsta" invandrargrupper som finns i det svenska samhället. Dessa

resandebarn som av sina vårdare och "fosterföräldrar" utsattes för kränkningar som idag skulle klassificeras som grova diskrimineringsfall. Hur många dessa resandebarn var och är, är svårt att säga.

Jag har själv träffat äldre människor, män och kvinnor, numera avlidna släktingar av resandefolket som blivit utsatta för detta. När de berättat för mig hur de förbjöds att sinsemellan använda sitt modersmål. Hur man skrattade och förnedrade dem på grund av deras "annorlunda" kultur. Detta måste ha varit ett klart ingrepp i deras identitetsutveckling och integritet. Man försökte helt enkelt att hjärntvätta dessa unga människor som egentligen aldrig hade gjort något illa i sitt liv. Förutom att ha blivit födda i ett av samhället icke accepterat, socialt system eller med ett annorlunda ursprung.

Det var på den tiden man kallade resandefolket för "tattarjävlar" och de helsvenska omhändertagna barnen för smutsiga oäktingar. Dessa skulle vara tacksamma för att någon överhuvudtaget ville ha med

*Hans
Gyllenbäck.*

dem att göra. Att inte be dessa människor om ursäkt, eller att ge dessa människor en ekonomisk kompensation för sitt lidande är skandalöst. Frågan är om det finns liknande situationer och system i samhället idag och om de i sådana fall syns. Säkert är metoderna förfinade och begreppen annorlunda än vid dessa människors kränkningar från samhällets sida. Dessbättre har den svenska regeringen tillsatt en myndighet, väl fungerande diskrimineringsombudsmannen, som är beredd att omedelbart sätta in åtgärder för att stävja och åtgärda tendenser och attityder som kan leda till att historien upprepar sig. Låt oss hoppas att våra politiker och myndigheter retroaktivt tar sitt ansvar.

Hans Gyllenbäck
Debattör

Allt fler anmäler till DO

Från DO kommer nya siffror som säger att anmälningarna om diskriminering ökade med nästan femtio procent förra året.

– Sammanslagningen har gjort det lättare för människor att veta vart de ska vända sig, samtidigt som diskrimineringsskyddet har utökats till att gälla flera grunder och flera områden, säger diskrimineringsombudsman Katri Linna.

Ett exempel är graviditas situation i arbetslivet. Många av de svårigheter som kvinnor möter på arbetsmarknaden är relaterade till det faktum att kvinnor föder barn och sedan tar hand om dem.

– Idag kan vi skörda frukterna av de kampanjer som JämO drev för att uppmärksamma problem som uppstår i konflikten mellan arbetsliv och familjeliv. Allt

fler kvinnor tar tillvara sina rättigheter genom att vända sig till DO.

Under året har DO också tagit flera initiativ för att stimulera fack och arbetsgivare att arbeta mera aktivt mot diskriminering och för lika rättigheter och möjligheter för sina medarbetare.

– Facket har en nyckeluppgift som pådrivare för att få in skrivningar i kollektivavtalen om konkreta åtgärder för att förebygga diskriminering, understryker Katri Linna.

Den nya diskrimineringsgrunden ålder står för en stor del av det ökade antalet anmälningar.

– Ärenden där anmälaren blivit bortsorterad ur rekryteringen till en ledig tjänst visar tydligt hur människor sorte-

ras utifrån ålder i stället för faktisk kompetens och kapacitet, säger Katri Linna.

Under 2009 har närmare 300 personer anmält till DO att de utestängts från kollektivtrafik, butiker, restauranger och andra offentliga lokaler som inte varit tillgängliga för personer som har en funktionsnedsättning. Men bristande tillgänglighet omfattas idag inte av skyddet mot diskriminering.

– Vi driver på för att få till stånd en lagändring på området, säger Katri Linna. Det är orimligt att människor utestängs från stora delar av samhällslivet för att de har en funktionsnedsättning. Vi utreder ärendena och kommer att försöka pröva pilotmål med stöd av diskrimineringslagen.

Christina Rodell Olgaç.

Hasse Andersson.

Vad har Allmänna Arvsfondens bidrag lett till

Christina Rodell Olgaç från Institutionen för Kultur och kommunikation vid Södertörns högskola har gjort en utvärdering av de projekt som beviljats medel från Allmänna Arvsfonden. Under ett seminarium på Norra latins konferenscenter i slutet av januari presenterades resultatet och ett antal romer vars föreningar beviljats medel fick komma till tals och berätta vad projekten hade lett till.

Text: Bengt O Björklund **Foto:** B. Veronika Portik

Idag utgör den romska minoriteten omkring 50 000 personer i Sverige. De består av många olika grupper och många varieteter av det officiella minoritetsspråket romani chib, även kallat romanés.

Under åren 1997-2008 beviljades 29 projekt inriktade mot romer medel ur Arvsfonden. Projekten omfattar en rad olika ämnesområden som integration, kultur och drogforebyggande verksamhet. Majoriteten av projekten drivs av romska föreningar som finns i Stockholm och Malmö.

Christina Rodell Olgaçs studie fokuserar på frågor som man från romsk sida velat belysa och förändra samt frågor som betonas av olika romska grupper. Vidare har frågor som rör kvinnor, barn

och unga och vilken betydelse de aktuella verksamheterna har för dem belysts. Av intresse för studien är också frågor som rör samverkan med offentlig sektor.

Projekten löper mellan ett och tre år. Vissa av dem är ännu inte avslutade.

Seminariet inleddes av Hasse Andersson, kanslichef på Arvsfonden.

– Vi finansierar ideella projekt och vi anlitar forskare för att utvärdera dem. Hittills har vi gjort sexton utvärderingar. Vi får in cirka två tusen ansökningar om året och det är särskilt två grupper som får lite mer än andra. Det den romska gruppen och den somaliska.

Moderator för dagen var Adam Szoppe från SR:s Radio Romano.

– Jag var med och startade den första romska informationsbyrån i Rinkeby och

jag var också med och startade Romskt kulturcentrum i Stockholm. Jag blir glad när jag ser att det går så bra för alla de föreningar som har fått stöd av Arvsfonden.

Christina Rodell Olgaç uttryckte en glädje över att ha fått möjligheten att arbeta med utvärderingen. Hon har länge arbetat med och varit engagerad i den romska frågan.

– Sammantaget handlar det om tjugosju romska projekt som är genomförda mellan 1997 och 2009 och dessa projekt har fått nästan femton miljoner kronor. Jag har besökt olika romska föreningar för att se hur de arbetar och jag har intervjuat olika projektledare. När det gäller de äldre projekten är det många som har svårt att komma ihåg alla detaljer, men de vet vad som har hänt sedan projektet genomfördes. Jag har också studerat tidningen É Romani Glinda, som har funnits i många år, för att se hur dessa projekt speglas och även den nyare tidningen Romane Nevimata.

Bristen på kunskap om romer i majoritetssamhället ligger till grund för många av de projekt Arvsfonden beviljat.

– Det finns mycket lite kunskap om romerna och deras kultur i majoritetssamhället. Många av de projekt som handlat om att informera majoritetssamhället har drivits av ungdomar. De har samtidigt lärt sig om sin egen kultur. Tidigare har de äldre haft tolkningsföreträdare så vad som kommer att hända med romskt föreningsliv i framtiden är en stor utmaning, sade Christina Rodell Olgaç.

Erland Kaldaras, ordförande i Romska ungdomsförbundet, RUF, berättade om förbundets tioåriga arbete.

– När vi startade var det ingen som trodde på oss, särskilt inte de äldre romerna, men Arvsfonden ville investera i oss och idag har vi ett trettioital underföreningar och cirka 1500 medlemmar.

Erland Kaldaras berättade om allt informationsmaterial förbundet producerat, böcker som Rödluvan på romanés och olika teveprogram som sänts lokalt. Det var också RUF som låg bakom den stora ungdomskonferensen Ternenge djesa.

Kari Palmroth är ledare för föreningen Nevo drom som har ett informations- och kunskapscenter i Alvik i Stockholm. Han hade med sig några av ungdomarna hans förening har hjälpt till ett drägligare liv.

– Idén till projektet föddes när jag såg romska missbrukare på Plattan i Stockholm. Då, 2002, startade vi Romer på väg, en förening som vände sig till romska ungdomar i riskzonen.

En av ungdomarna Nevo Drom har hjälpt är Henry Lindgren, 20 år.

– Jag var med fel vänner, höll på med brott och missbruk när jag hörde talas om lokalen i Alvik. Där fanns det äldre som gav mig vägledning. Jag började på gymnasiet och nu arbetar jag inom byggbranschen.

Dino Hirvilammi, 20 år, hade också missbrukat och blivit omhändertagen enligt LVU.

– Jag hade ingenstans att bo och eftersom jag inte var skriven någonstans kunde jag inte få socialhjälp. När jag hittade till lokalen i Alvik fick jag hjälp att få kontakt med en handläggare på socialtjänsten och idag är jag anställd som vaktmästare och dataadministratör.

Mariel Palmfors, 14 år, har också fått hjälp av centret.

– De har hjälpt mig mycket. Nu går det bra för mig i skolan. Nästa år börjar jag på gymnasiet.

I den följande paneldebatten diskuterades frågan om kravet från Arvsfonden att ett projekt måste vara nydanande. Adam Szoppe undrade hur ett romskt projekt skulle se ut om femton år.

– Nytt behövs och är viktigt, men vi är fortfarande nya när det gäller organisering och samtidigt är det många som fortfarande inte har en aning om romerna och deras kultur. Något nytt behövs, men vi måste samtidigt fortsätta att göra det vi gör idag. Information om romer kommer att behövas i flera generationer framåt.

Erland Kaldaras menar att det ständigt dyker upp nya problem som måste adresseras.

– För tio år sedan var det drogmissbruk som var ett stort problem, idag är det

barn som är spelberoende. Samtidigt är det viktigt att vi ökar föreningsvanan.

Charles Westin, professor vid Centrum för forskning om internationell migration och etniska relationer, Stockholms universitet, talade om egenmakt.

– Redan nu finns det många projekt som stärker den romska gruppens egenmakt. Det är viktigt att romska ungdomar får både en andra och en tredje chans.

Det fick jag när jag strulade som ung.

Heidi Pikkarainen från DO talade om rätten till att organisera sig.

– Det är viktigt för romerna att de har rätten att organisera sig.

Kari Palmroth talade om problematiken kring projektens livslängd och vad som händer när de är slut.

– När projekten som är mellan ett och tre år är avslutade kan de lätt falla i

glömska. Därför är det viktigt att få olika aktörer att samarbeta. Det är också viktigt att projekten inte är enbart för projektets skull. Småföreningars inflytande måste öka. Som det är nu hamnar vi i skymundan hos departement och myndigheter som bara talar med riksorganisationer.

Angelina Dimiter Taikon talade om allmänt förekommande fördomar.

– Man har för sig att vi romer inte har någon demokrati, att romska kvinnor är förtryckta. Så är det inte! Den romska kvinnan vet var skåpet ska stå.

Enligt panelen är den viktigaste frågan idag för romerna utbildning, förebyggande arbete som leder till skola och arbete, bekämpandet av antiziganism och ökat inflytande.

Några av de romska ungdomarna från Nevo Drom.

Panelen bestod av Kari Palmroth, Heidi Pikkarainen, Charles Westin, Erland Kaldaras och Angelina Dimiter Taikon.

*Lennart Rodhin,
Nyamko Sabuni
och Charlotta
Wickman.*

Möte med Nyamko Sabuni

I mitten av januari träffade företrädare för de fem nationella minoriteterna integrations- och jämlikhetsminister Nyamko Sabuni för att ställa frågor. Hur ska man arbeta i framtiden och vilka åtgärder behövs för att stärka de nationella minoriteternas status. Här följer svaren på de fem frågor som rör romerna.

Text: Bengt O Björklund

Vilka möjligheter finns det för romska kvinnojourer?

Den första frågan handlade om hur Nyamko Sabuni kan medverka för att stödja romska kvinnojourer i deras arbete med att bland annat bryta de romska kvinnornas isolering och vilka möjligheter kan det finnas för romska kvinnokonferenser i framtiden.

– Jag vet att det behövs kvinnojourer, framför allt för samer och romska kvinnor. Det kanske inte är så lätt att starta en kvinnojour från början, men de kvinnojourer som finns har fått ökade anslag och kan fortsatt söka från Socialstyrelsen och Länsstyrelsen. Det är ett problem att få kommunerna att betala för dessa tjänster, men även där finns en skyldighet för kommunerna att se till att kvinnor med behov faktiskt får stöd och skydd. Om

inte kommunen själv har någon kvinnojour i egen regi, ska de betala dem eller de organisationer som bedriver kvinnojoursverksamhet. Men där är det framförallt kanske inte pengar som är problemet, utan mer att få igång verksamheter och att man med trovärdighet kan bedriva verksamheten, för detta finns pengar och jag tar gärna med mig frågan för att det är en av de frågor vi prioriterar.

Romskt kulturcentrum i Malmö

Romskt kulturcentrum i Malmö fick för i år sänkt bidrag med 300 000 kronor för att andra romska organisationer skulle kunna söka projektpengar. Kommunen spelar alltså ut ett etablerat Romskt Kulturcentrum mot övriga romska organisationer i kommunen. Malmö

kulturförvaltning har inte, som Stockholms kulturförvaltning, speciella bidrag riktade till de nationella minoriteterna.

Varför blir det så?

– Jag vet inte hur de har resonerat i Malmö, men det är ingenting som vi kan lägga oss i, det är bara kommunpolitikererna som kan svara på det, säger Sabuni.

Asylfrågor

Hur skall man kunna garantera en rättssäker asylprocess då det många gånger inte används minoritetstolk vid förhör. Hur kan man öka den bristande kunskap som råder hos handläggarna inom migrationsverk och migrationsdomstolar om minoritetsproblematiken? Många romer vågar av rädsla för tidigare etnisk förföljelse inte berätta om sin etnicitet eller är inte helt medvetna om hur allvarligt deras mänskliga rättigheter kränkts av majoritetsbefolkningen i landet de flytt ifrån, då de ofta inte har någon kunskap om att mänskliga rättigheter är universella och omfattar även dem (fast de är romer).

– Många romer måste lämna sina hemländer till andra EU länder för en bättre tillvaro och levnadsvillkor, men de är ju EU-medborgare och inte flyktingar i lagens rätta bemärkelse. Därför funderar jag på hur stort är egentligen problemet med det som ni kallar romska flyktingar och migrationsverket? Om det nu kommer andra flyktingar än EU medborgare, får vi ta med oss frågan till justitiedepartementet och migrationsdelen där och berätta detta, men jag tror inte att det handlar om speciellt många individer, för de flesta har ju rätt att komma till Sverige som EU-medborgare, så är det sedan kan det behövas stöd, hjälp och tolk och så vidare, men då handlar det inte om att hantera och handlägga asylsökningar, svarade Nyamko Sabuni.

Självklart handlade inte frågan om flyktingar från EU:s medlemsländer, utan om romer från Balkan som ännu inte är medlemmar i EU, främst från Kosovo och Serbien. Sverige skickar tillbaka romerna dit, trots den misär och det förtryck som möter dem där. Etnisk utrensning upphör inte bara för att man har utropat sig till en självständig stat, utan den finns fortfarande kvar.

– Detta är i första hand en fråga för Justitiedepartementet och Integrations- och jämställdhetsdepartementet avser därför att vidarebefordra frågeställningen om hantering av tolkfrågor hos Migrationsverket.

Vem finansierar fler centrer?

Delegationen för romska frågor har under sin tid bedrivit utåtriktade aktiviteter i olika kommuner. Nu när delegationens arbete upphör, har Länsstyrelsen i Stockholm tagit över frågan, men vem kommer att ansvara och följa upp att det verkligen händer något i kommunerna? Kommer stat och kommun att finansiera och stödja romer att starta upp fler centrer i större städer som Helsingborg, Lund, Göteborg, Norrköping med mera?

– Det är sådant som nationella minoriteter mer och mer med lagen kan kräva och samråda med kommunpolitiker om

vad man vill och tycker är viktigt. Men frågan är då, finns det en sådan styrka och kapacitet att göra detta. Det är något som ni måste göra inom de nationella organisationerna som fungerar något så när. Vi ökar ju anslagen till organisationerna, just för att vi ska kunna förbättra infrastrukturen. Vi kan inte gå in på lokal nivå och bygga upp organisationer med infrastruktur lokalt, det måste ni med era organisationer göra.

Hur ska man öka delaktigheten för romer i samhället?

All tillgänglig forskning och all praktisk kunskap man tillägnat sig om situationen för romer i Sverige visar att romer är

marginaliserade i de flesta samhällssektorer; arbete, utbildning, hälsa, bostad, osv. Hur kan man från statligt håll bidra till att det skapas möjligheter till att långsiktigt och kontinuerligt, både strategiskt och operativt, individuellt och strukturellt arbeta med att öka romers delaktighet i samhället?

– Jag tycker att det finns otroligt många redskap att använda sig av för att öka delaktigheten och för att kunna vara med och påverka. Frågan är bara hur gör vi, hur ska den romska gruppen kunna använda sig av de redskapen? Det tycker jag är ett större problem i dag än att kanalerna att påverka inte skulle finnas på plats, säger Nyamko Sabuni.

Mötesdeltagare från de nationella minoriteterna och olika myndigheter.

Det var många frågor som diskuterades under mötet.

En reva hade nätet - och där slank jag ut

Dina Rajs kom med sin make Jovan till Sverige år 1968. Här arbetar hon som arkitekt, hon projekterar bostäder för äldre och handikappade och hennes make Jovan är rättsläkare. Paret bor på Södermalm i Stockholm, från sin lägenhet ser de en lummig gård med många träd och doftande blommor, de har barn och barnbarn.

Detta är ett mirakel, skriver Dina Rajs i sin självbiografi "En reva hade nätet – och där slank jag ut", Megilla-Förlaget. Att just hon skulle överleva det skoningslösa mordandet av Europas judar som pågick i sex år, är utan tvekan ett mirakel. Hon frågar sig om det var hennes mammas mod, farfaderns visdom, Guds vilja eller oräkneliga tursamma omständigheter som räddade henne och hennes kärnfamilj.

Dina var tre år gammal år 1941, när Andra Världskriget nådde hennes hemstad Ruma i Kroatien. Där regerade en fascistisk regim, som snabbt och hårt slog till mot judarna. Deportationerna

till nyinrättade kroatiska koncentrations- och dödsläger inleddes redan i maj 1941.

"Förutom arkebusering använde sig de kroatiska fascisterna, som kallade sig Ustasja, av kniv och yxa, skriver Dina Rajs. "Serber och romer dödades också och kastades i floden Sava. Antalet offer var sexsiffrigt".

En del judar lyckades fly till det ungerskokuperade Novi Sad, men blev tillbakaskickade och transporterades under våren 1942 till Auschwitz där de blev ihjälgasade.

När kriget var slut, i maj år 1945, hade tvåhundratrettio av Dinas hemstads tvåhundrafyrtionio judar mördats.

I boken berättar Dina om sin barndom under dessa krigsår. Det är en berättelse som tar andan ur läsaren. Författaren beskriver skeendena sakligt, hennes blick och minne är barnets. Hon

använder inga överord eller adjektiv för att förstärka skräcken och utsattheten. Istället beskriver hon människor lika

konkret som kastanjetråd, möbler, en guldring, glassen hon inte delade med sig av, den halva limpan som hon tiggde sig till av en rysk soldat.

Det är en bok som berättar om ofattbar grymhet, men också om sammanhållning och hjälpsamhet. Jag känner tacksamhet till det lilla förlaget Megilla som gett ut den i en så välgjord utgåva och jag vill även berömma Alina Wajda- Burberg för omslagsbilden. Det här är en bok som jag önskar att många ska läsa och bli berörda av.

Gunilla Lundgren

Kriminalroman med resandefolket i fokus

Många har använt sig av kriminalromans form för social och samhällselig kritik. Ett bländande exempel på detta är Sjövall och Wahlöö. Även skådespelaren och socionomen Annika Alm, dotter till skådespelarna Inga Gill och Carl-Olov Alm, har gett sig in i denna genre. I boken Ohyra, Bokförlaget Mormor, berättas historien om Tore Olsson, en äldre man som blir mördad en sen vinterkväll på Roslagsgatan i Stockholm. En isdubb är intryckt i hans ena öga.

När historien rullas upp, med den kvinnliga polisen Ingela Lund i spetsen, får läsaren ta del av det som hänt resandefolket under femtio- och sextiotalet. Från "Tattarkravallerna" i Jönköping och

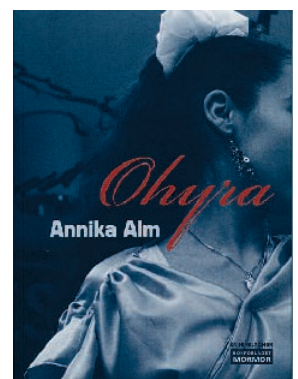
framåt. Många fördomar och mycken ondska riktad mot detta folk speglas och det syns var Annika Alm har sina sympatier, resandefolket framstår som offer för allt från tvångssteriliseringar till tvångsomhändertagandet av deras barn och övergrepp från både myndigheter och fosterfamiljer.

Det är en spännande roman, även om karaktärerna kunde ha fått lite mera kött och blod. Ingela Lunds rasistiska arbetskollega L-O utgör kanske en stereotyp som fortfarande lever och mår väl i vårt samhälle, men han kommer inte riktigt till liv i denna historia. Hans motsats, Pelle, är istället väl känslig och i behov av terapi.

Historien är finurligt upplagd med olika avsnitt från nutid, dåtid (främst från Jönköping) och med insprängda dagboksanteckningar från mördaren.

Boken är väl värd att läsa.

Bengt O Björklund

Funderingar i Bagarmossen

ÉRGS egen Bengt O Björklund har åter kommit ut med en ny bok, denna gång tillsammans med konstnären Angelica Wiik. I ”Funderingar”, Podium 2010, en konst- och poesibok i storformat, har poeten och journalisten Bengt O Björklund inspirerats av konstnären Angelica Wiiks målningar och låtit sina dikter ta avstamp i dem. Tillsammans berättar dikterna och bilderna om livet, kärleken och själva existensens villkor.

Så här skriver Marit Jonsson på kultursajten www.kulturstan.se om boken:

”Poesi- och bildverket Funderingar är en gnistrande ametist som inte ska gömmas i

bokhyllan utan ligga framme till förundran; att avnjuta och fördjupa sig i om och om igen. Konstnär och poet bjuder på en dynamisk kommunikation mellan två konstarter.”

Under boksläppet på biblioteket i Bagarmossen läste Bengt ur boken medan Kåre Wigforss och Borssen ackompanjerade på gitarr och bas. Bengt och Angelica talade om sitt samarbete och Angelica berättade om sitt konstnärskap.

Läs mer på www.podium.nu

Nytt läromedel för kaale-romska barn

Miritza & Sebastian heter en bok som Domino Kai gjort i samarbete med Skolverket. Den handlar om två tvillingar som är sex år gamla. Deras föräldrar kommer från den finska kaalegruppen, bosatta i Sverige. Domino Kai har följt dessa barn och fotat dem. I boken får vi möta barnen i deras vardag, på dagis och hemma. Boken är unik eftersom den är publicerad på tre språk, finska, svenska och kaale-romska. Den vänder sig både till romer och till svensk personal. Särskilt kommer den nog att uppskattas av de romska barnen

Boken handlar om hur barnen hanterar situation att leva i två kulturer, om vad som sker när barnen kommer i kontakt med svenska seder och bruk. Den vill också vara ett medel för att hindra kulturockor i framtiden.

Boken har utvecklats i samarbete med Skolverkets utvecklingsarbete med läromedel för de nationella minoriteterna.

Det är en givande bok på många sätt med många fina bilder. Den kommer att vara ett suveränt komplement bland de romska läromedlen.

Yoy – Ny CD med Hans Caldaras

Mångsysslaren och aktivisten, tillika föreståndare på Romskt kulturcentrum, RKC, i Stockholm, men inte allra minst musikern Hans Caldaras, har åter låtit höra av sig med ”Yoy”, en ny cd med sitt Roma Hot Band. Det är tio år sedan de sist släppte en skiva. Yoy innehåller sjutton spår, fjorton sånger och tre instrumentala stycken från den romska musiktraditionen. Det är musik från bland andra Toni Holgersson, Django Reinhardt, Vladimir Vysotskij och Hans Caldaras själv.

Att det är Hans Caldaras som sjunger

går det inte att ta miste på. Han blandar ledigt på texter både på romanés och på svenska.

Bland de stora virtuoserna i Roma Hot band finns violinisterna Marin Alexandru och Emilio Estrada samt gitarristen Andreas Öberg som idag röner stor uppmärksamhet i USA. På klarinett spelar Vasili Alexandru, slagverk Alfredo Chakon, gitarr Dimitri Keiski och Christer Langborn, bas Hasse Larsson och Bo Nordenfeldt.

Det är en sprittande glad och inspirerande

de musik som skruvar upp hastigheten på det som man vid tillfället håller på med.

Hans Caldaras har skrivit de flesta texterna.

För att köpa skivan kontakta RKC.

Eller ring 070-7721807

Sverige har en ny ledamot i Strasbourg

Det var många romer som tog sig till Romskt kulturcentrum i Stockholm, RKC, i slutet av januari för att se om det var möjligt att bilda en paraplyorganisation, som i sin tur skulle kunna utse en delegat och suppleanter till European Roma and Travellers Forum, ERTF. Men alla kom inte samtidigt. Den stränga vintern höll både folk och tåg stilla. Bland andra stod det tåg som hade med sig initiativtagaren till mötet Stefano Kuzikov, ordförande i Europas Romer i Sverige.

Text: Bengt O Björklund **Foto:** B. Veronika Portik

När efter många timmars försening Stefano Kuzikov äntligen var på plats, öppnade RKC:s ordförande, Lars Demetri, mötet.

– Vi har samlats här idag för att bilda en nationell paraplyorganisation. Om vi är eniga tror jag att vi också kan välja både en delegat och suppleanter idag.

En enig församling valde Stefano Kuzikov till mötesordförande. Sonny Jenfjord, ordförande i Resandefolkets riksorganisation, begärde ordet.

– Jag beklagar att jag snart måste gå. Vi har väntat i många timmar, men vi har bokade biljetter som vi måste använda för att komma hem.

Stefano Kuzikov nämnde problematiken som uppstod förra gången en paraplyorganisation skulle väljas.

– Jag hoppas att vi slipper alla de problem vi hade förra gången då vi hade två olika val och konflikter mellan olika grupper. Alla grupper är inbjudna till detta möte.

Sonny Jenfjord, som strax skulle gå, fick ordet igen.

– Det är viktigt att ni nu kan gå samman och arbeta åt samma håll, att ni kan vara överens om de stora frågorna. Sverige kan vara ett föregångsland i romska frågor. Lova mig att ni inte gör ett hastverk. Han lämnade mötet.

Stefano Kuzikov informerade sedan om ERTF:s arbete.

– De senaste åren har fokus varit på Östeuropa där romerna har det svårast.

Lars Demetri menade att Sverige är ett av de sämsta länderna i Europa på att

stödja romernas arbete i ERTF.

– Sverige är dåligt på att stödja romerna i arbetet med anslutningen till ERTF och i att stödja deras arbete i forumet i Strasbourg.

Stefano Kuzikov lämnade in en brasklapp.

– Om vi inte kan bilda en paraplyorganisation idag får vi ändå arbeta vidare. Kan vi bestämma idag att vi ska bilda en paraplyorganisation?

Svaret blev ja.

Thereza Eriksson, hemspråklärare och vald till mötets sekreterare talade om vikten av det som måste göras.

– Om vi inte har några konflikter och inga problem med att arbeta för romerna borde vi kunna välja ut en delegat och tre suppleanter idag.

Alla romska föreningar i Sverige hade inbjudits att delta i mötet och även de som inte registrerat sig i Strasbourg hade rätt att nominera och rösta.

Det bestämdes att en interimsstyrelse, ledd Stefano Kuzikov, skulle ta hand om arbetet med att skapa en paraplyorganisation och att man därför kunde gå till val och välja ut delegaten och de tre suppleanterna till ERTF.

Bland de nominerade valdes Stefano Kuzikov till ledamot, Marion Wydow till förste suppleant, Thereza Eriksson till andre suppleant och Johan Kolompar till tredje suppleant.

Tilläggas kan att interimsstyrelsen, som antagit namnet Romska forumet i Sverige, bestämt att vissa äldre krismän ska få turas om att två och två vara observatörer vid ERTF:s möten i Strasbourg.

Under årsmötet i Strasbourg valdes följande att ingå i styrelsen:

Rudko Kawczynski, President/ Tyskland, Soraya Post, vice president/Sverige, Sabihana Skenderovska, vice president /från Makedonien. Ny sekreterare blev Asmet Elezovski /Makedonien. Som kassör omvaldes Gheorghe Raducanu/ Rumänien. Som övriga styrelseledamöter valdes: Ljuan Koko/Serbien, Svetlana Nenitsa/ Moldavien, May Bittel/ Schweiz, Ondrej Gina/ Tjeckien, Enisa Eminovska/ Makedonien. Som plenariemötets ordförande på 4 år valdes: Florin Cioaba/ Rumänien, Dimitryt petrov Georgiev, vice ordförande/ Bulgarien, Janina Janson, vice ordförande/ Makedonien.

Thereza Eriksson, Lars Demetri, Stevo Kuzikov och Emil Krik.

Sveriges Radios romaniredaktion söker journalist

Nu i vår utökar vi sändningarna på romani chib.

Romaniredaktionen vid Sveriges Radio söker därför journalist för fast anställning på halvtid.

Har du journalistutbildning eller annan utbildning från gymnasium eller folkhögskola samt bra kunskaper i svenska samhällsfrågor är du kanske rätt person för oss.

Du måste kunna tala romani obehindrat och behärska det svenska språket. Du ska kunna klara av alla arbetsmoment, som research, nyhetsproduktion, reportage och programpresentation. Att du är initiativrik, har god samarbetsförmåga och viljan att arbeta i grupp är en förutsättning, samt att du har ett stort intresse för att uttrycka dig i tal och skrift.

Kompetensutveckling för radioproduktion och webbpublicering kommer vi att ordna.

Vi ser mycket gärna kvinnliga sökande till tjänsten. Och vi behöver även medarbetare på frilansbasis och som vikarier.

Om du har frågor kontakta redaktionssekreterare Dace Vinklere, tel 08-784 7257.

Ansökan skickar du senast 19 mars till dace.vinklere@sr.se eller med post:

Dace Vinklere, Sveriges Radio, 105 10 Stockholm.

På fackliga frågor svarar för SJF Hiba Daniel, 070-7281261 och för Unionen Victoria Padin, 08-7847206.

SR International är Sveriges Radios internationella redaktion som sänder på 11 olika språk. Program på romani chib sänds i Sveriges Radio P2 /P6 och publiceras även på webben www.sr.se/romani

Vår journalistik följer de grundläggande public service principerna om oberoende, balanserad och saklig rapportering.

Ingrid Schiöler talar till de demonstrerande romerna.

Manifestation mot utvisning av romer

Romer från Serbien och Kosovo utvisas från Sverige tillbaka till sina hemländer trots att de har uppenbara skäl att få stanna kvar. De svenska myndigheterna tar inte hänsyn till att de som romer, lever i elände och fattigdom där och inte får sina behov tillgodosedda. Om detta handlade manifestationen som hölls i Stockholm i början av mars. Manifestationen var organiserad av de berörda romerna själva.

Text: Mirelle Gyllenbäck **Foto:** B. Veronika Portik

Det var en orolig och dyster stämning som rådde bland de hundratal romer som hade samlats på Mynttorget i Stockholm. Trots den bitande kylan hade de flesta av dem tagit sig från Värmland, där de bor idag, till Stockholm för att demonstrera för sina grundläggande rättigheter som människor. De flesta av dem som deltog har bott i Sverige under många år och deras barn är födda här. Men trots detta hotas de av utvisning eftersom Migrationsverket anser att de inte har giltiga skäl att stanna kvar i landet. Hård kritik har förts från bland annat journalister och politiker som menar att Migrationsverket inte är medvetna om att romer är en utsatt grupp i hela Europa, i synnerhet i länder som Serbien och Kosovo. I dessa länder är det vanligt

förekommande att romerna bor i slumområden där de sanitära omständigheterna är katastrofala. Banderoller med texter som "vi romer är också människor" och "vi kräver våra rättigheter" vajade i den bittra vinterkylan.

Flera talare hade samlats för att uttrycka sina åsikter och framföra en vädjan till politikerna. Soraya Post från Delegationen för romska frågor var upprörd över den behandling romer fortfarande blir utsatta för i Sverige

– Vi vill tala till den svenska regeringen och riksdagen för att se till att romerna från Kosovo och Serbien får stanna här. De har varit här i flera år och deras barn är födda och går i skolan här. Vi kräver att Sverige ska ta sitt ansvar när det gäller mänskliga rättigheter enligt de

konventioner man har skrivit under på för flera år sedan. Dessa konventioner gäller även romer. Att romer alltid ska komma i sista hand måste det bli ett stopp för. Våra barn är födda i Sverige och vi finns runtomkring i hela landet. Det är flera hundra romer som den senaste tiden har fått avvisningsbesked från Migrationsverket. Man undrar om de konventioner som Sverige har skrivit under, om de verkligen gäller oss romer också, undrade en upprörd Soraya Post.

Ingrid Schiöler har länge arbetat med romska flyktingar. Även hon är upprörd över den behandling dessa romer tvingas utstå, enbart för att de är romer

– Romska flyktingar som har kommit till Sverige har förväntat sig att kunna leva ett nytt och värdigt liv här. Deras drömmar och förhoppningar har gått i spillo när de allra flesta av dem har fått avslag på sina asylsökningar. Många av de romer från Balkan jag har träffat genom åren har varit förföljda, har haft ett skyddsbehov och ett behov av ett liv där de kan fortsätta leva i trygghet. Detta istället för att skickas tillbaka till ett liv med en osäker framtid. Det finns en stor

möjlighet att de skickas tillbaka till ett liv där de inte har några möjligheter och inga rättigheter. Att skicka tillbaka dessa romer är en humanitär katastrof och Sverige måste inse sin skyldighet att ta hand om de romer som har lyckats att ta sig hit. Att tillhöra en etnisk minoritet, som den romska, är viktigt för myndigheterna att väga in då asylprövningar görs. Att missa denna punkt när asylprövningen görs är väldigt allvarligt. Jag tror att många fler behöver veta vad romerna blir utsatta för och vad som pågår i exempelvis i Serbien och Kosovo. Man borde stoppa avvisningarna av romer och inte skicka tillbaka dem till de vedervärdiga förhållanden som väntar om de blir utvisade, sade Ingrid Schiöler.

Stoppa avvisningen av romer

Kalle Larsson, riksdagsledamot och flyktingpolitisk ansvarig i Vänsterpartiet, vill att den omfattande diskrimineringen av romer blir utsatta för, ska upphöra och brytas nu.

– Vi mötesdeltagare har samlats här idag med det klara budskapet att avvisningen av romer måste stoppas. I hundratals år har diskrimineringen av romer pågått utan att många har reagerat men nu är det dags att vakna. Det är det är dags att säga det självklara, att romer också är människor. Romska barn är som alla andra barn. De behöver trygghet, säkerhet och skolgång utan att de ska vara rädda för att bli förföljda eller trakasserade. Som står på en av banderollerna att ”våra barns öden ligger i era händer”, det stämmer, men det ligger även i våra gemensamma händer. När vi nu står här och visar att vi inte längre accepterar avvisningar och diskriminering, tar vi vårt ansvar. Vi ställer nu krav till regeringen och Migrationsverket att de ska vakna och se diskrimineringen av romer. De måste ta sitt ansvar. Vi på Vänsterpartiet är väldigt tydliga, vi måste bekämpa all form av diskriminering av alla människor. Vi vill inte vara ensamma om att driva frågan om romers rättigheter. Vi vill att alla partier i Sveriges riks-

dag skaffar sig kunskap om romernas frågor. Vårt främsta mål är att ingen människa ska bli diskriminerad i det land man lever i. Men om man blir utvisad till blyförgiftade läger där många romer bor, eller till platser där man inte får sina grundläggande mänskliga rättigheter tillgodosedda, så är det ett brott mot alla mänskliga rättigheter. Därför säger vi idag, stoppa alla avvisningar av romer, säger Kalle Larsson.

Ramadan Sevdar som själv är rom från Serbien, är tacksam för det initiativ som tagits av romerna själva att arrangera denna manifestation

– De som blir utvisade till Serbien eller Kosovo har inget värdigt liv att vänta sig. Vår flykt måste vara över nu, vi orkar inte fly mer. Vi måste kunna känna säkerhet någonstans och denna säkerhet finns inte i Serbien och Kosovo, sade Ramadan Sevdar.

Lena Sanver har i flera år arbetat med romska flyktingar. Främst gentemot Migrationsverket och domstolar. Hon menar att myndigheterna och domstolarna inte tar hänsyn till att romerna blivit utsatta för övergrepp eller hur situationen ser ut i hemländerna. När romerna kommer på sin första intervju på Migrationsverket finns det tendenser som visar att de anser

att romerna inte har ett speciellt skyddsbehov och därmed kan avvisas.

– Visst sker det förändringar, men det kommer att ta lång tid. Vi måste helt enkelt jobba hårdare. När jag hör uttalanden som Björn Von Sydow ger om romernas situation i Kosovo blir jag väldigt upprörd. Han borde få sin information från andra ställen istället, sade Lena Sanver.

Zoran Mitrovitch är rom från Kosovo och menar att de romska problemen har funnits sedan urminnes tider.

– Vi romer är europeiska medborgare. Vi vill att Sveriges befolkning ska se våra problem. Vi vill inte åka tillbaka till Kosovo eftersom vi inte längre känner oss hemma där. Var ska vi ta vägen. Vi är rädda för icke-romerna, albanerna och serberna. Vi är mycket oroliga och väldigt ledsna, men även besvikna att Sverige som land, vill skicka tillbaka oss till länder som Serbien och Kosovo. De skickar oss tillbaka till döden. Vi har helt enkelt inget att åka tillbaka till det är. Sverige är det första land som vi känner oss säkra i. Vi vill bara stanna i Sverige. Den romska historien talar sitt tydliga språk. Vi har varit förföljda i flera hundra år, sade Zoran Mitrovitch.

Maria Leissner, ordförande för Delegationen för romska frågor, menar

Trots kylan var det många som slutit upp för att demonstrera.

att det inte finns ett enda land i Europa där romernas rättigheter respekteras till hundra procent.

– Särskilt inte i Kosovo. Romer är också människor. Romer har också mänskliga rättigheter och romska barn har rätt att gå i skolan. Romska kvinnor och män har rätt att leva i hälsa och med säkerhet för sin familj. Det är en skam att Europa under 800 år har förföljt sina romska medborgare. Det måste ta ett slut

nu. Romer från Europa ska inte behöva söka asyl i Kanada utan de ska ha möjlighet att få skydd i Europa. Sitt hemland. Delegationen för romska frågor har fått i uppdrag av Regeringen att arbeta för romernas rättigheter i Sverige. Men detta är inte möjligt utan att även arbeta för romernas rättigheter i Europa, sade Maria Leissner.

Ramadan Emir från Kosovo var tacksam över att så många romer och icke-

romer hade samlats denna kyliga vinterdag för att manifestera mot den orättvisa behandlingen asylsökande romer får utstå.

– Europa måste ställa sig på romernas sida nu. Vi måste stoppa avvísningarna. Vi ber till Gud om kraft eftersom det verkar som att det bara är han som lyssnar på oss. Vi ber om kraft till honom för att förändra vår situation, sade Ramadan Emir.

Sluta avvisa romer till Kosovo!

Flera europeiska regeringar skickar med våld tillbaka romer till Kosovo, trots att villkoren för de återvändande inte omfattar någon hållbar återanpassning. Enligt FN-statistik skickades mer än 2 600 personer tillbaka från europeiska länder under 2009, varav 530 personer från Tyskland. Andra länder med liknande politik är Österrike (210), Sverige (589) och Schweiz (547). Ett stort antal av de deporterade var romer som mötte särskilda problem när de återvände.

Jag har förstått att förberedelser nu görs för att öka graden av avvísningar. Endast i Tyskland berör dessa åtgärder omkring 10 000 romer som är föremål för beslut om utvisning under de kommande åren. Kosovo är inte redo att ta emot dem.

Efter två besök under de senaste tio månaderna står det klart för mig att Kosovo ännu inte är redo att ta emot återvändande romer i stor skala. Det finns fortfarande ungefär 20 000 internflyktingar. Många människor känner sig inte trygga att gå tillbaka till sina hemorter och kan inte få ersättning för förlorad egendom. Skolgången för barn i minoritetsspråk är praktiskt taget omöjlig. Arbetslösheten dröjer sig kvar runt 50 procent och det finns helt enkelt inte någon tillräcklig kapacitet nu att ge återvändande flyktingar mänskliga livsvillkor.

Trots detta har Kosovo utsatts för påtryckningar att underteckna återtagandeavtal med flera länder, däribland Tyskland. Förhållandet mellan myndigheterna i Kosovo och europeiska reger-

ingar är inte en mellan jämbördiga parter, de är i själva verket mycket asymmetrisk. När mottagandet av de återvändande är ett villkor för samtal om visum, avreglering eller andra förmåner, har myndigheterna i Pristina gett upp och ödet för flyktingarna har blir sekundär.

Särskilt angeläget för mig är det faktum att ett antal romer som tvingats återvända från europeiska länder har hamnat i de blyförgiftade lägren Česmin Lug och Osterode i norra Mitrovica. Jag har blivit informerad om att flera återvändande familjer nyligen hamnat i dessa läger.

De romska lägren ligger i närheten till den stängda TREPCA blygruvan. Slagghögar är ett växande problem i området och dödligt grått damm blåser ständigt ner på lägret nedan och utsätta familjer dagligen för giftiga blyförgiftning utan motstycke. Detta hindrar barnens tillväxt och kan orsaka bestående hjärnskador. Invånarna i lägren måste evakueras omedelbart och ges intensiv vård.

"Tillfälliga" placeringar i giftiga läger i efterdyningarna av konflikten var avsedd att pågå i 45 dagar. Efter tio år är de fortfarande där.

Europas regeringar ger alltså inte romska invandrare samma behandling som andra som är i samma behov av skydd. Romska invandrare skickas tillbaka med tvång till platser där det finns risk för brott mot mänskliga rättigheter.

"Ingen vill ha mig någonstans. Jag skickades iväg från Tyskland, men

Kosovo är inte mitt land", berättade en man som bor i Osterode. "Vi har inget liv här, inga riktiga hem, inget jobb och vi är sjuka. I Tyskland arbetade jag på ett sjukhus. Jag har elva barn, flera av dem födda i Tyskland. Vi vill alla flytta tillbaka."

Avvisningspolitiken är omänsklig och i synnerhet barn faller offer för den. Många av dem var födda och uppvuxna i värdländerna innan de deporterades. Jag har träffat några som anser Tyskland som sitt hemland och tyska som sitt modersmål. De vill alla flytta tillbaka.

Avvisningspolitiken har också visat sig vara ineffektiv. Av dem som tvingats återvända till Kosovo har inte mindre än 70-75 procent inte återanpassat sig där och flyttade vidare till någon annan plats eller återvände till länderna som deporterat dem via illegala kanaler.

Europeiska stater spenderar nu avsevärda summor för att skicka tillbaka romer till Kosovo, pengar som säkert skulle göra bättre nytta i åtgärder som underlättade dessa personers sociala integration i sina egna samhällen.

Thomas Hammarberg
Höghögkommissarie för mänskliga rättigheter,
Europarådet

Den bortglömda Förintelsen

– Internationellt seminarium i Helsingfors

Den finska föreningen "Drom", arrangerar den 8-9 april ett internationellt evenemang i Helsingfors, tillägnat den romska Förintelsen. Där uppmärksammas romernas förintelse under det andra världskriget och romernas rika kulturtraditioner presenteras.

Huvuddelen av evenemanget är "Romerna och Förintelsen", ett internationellt tvådagarsseminarium som går av stapeln på Internationella romadagen den 8 april. Seminariet behandlar romernas öde under andra världskriget i Europa, man diskuterar de europeiska romernas människorättsfrågor samt funderar på romernas utmaningar i framtiden. Seminariet om romernas närhistoria och dess speglingar i nutidens Europa är ett av de mest högklassiga evenemang som någonsin ordnats i de nordiska länderna.

Projektets drivande kraft har varit den romska författaren Veijo Baltzars roman "I krig och kärlek" som publicerades 2008 (Tammi). Historien om romerna under det andra världskriget väckte stor uppmärksamhet och via den föddes ett behov av att berätta om den förtigna förintelsen av romer för en större publik i en större skala. Evenemanget Den bortglömda förintelsen är ett betydelsefullt steg inom ramen för romska frågor i Europa. Projektets mål är att åstadkomma betydande och omfattande åtgärder för de europeiska romerna. Romerna bör erkännas som en folkgrupp bland andra och de bör spöras att stå upp för sin folkgrupp.

Syftet med projektets kreativa del är att bevisa den romska kulturens livskraft och att värna om en fortsatt rik kultur. Utställningen Barvalo Drom presenterar romernas historia, kultur samt konst och visas i Kulturcentret Caisa. Under samma namn går också konserten på Savoy-teatern som proklamerar den livskraftiga romska kulturen. Konserten hålls den 9.4 och där uppträder både finska och internationella förmågor. Roma Hot Band (SWE), den inhemska nya zigenarmusikgruppen Drom (FIN) samt som huvudartist, Tjeckiens bidrag i Eurovisionen förra året, den berömda, färgstarka energicoctailen Gipsy.CZ. Var och en presenterar något nytt och tidigare oerfaret inom genren för zigenarmusik.

Som beskyddare för projektet Den bortglömda förintelsen fungerar republikens president Tarja Halonen. De viktigaste samarbetspartnerna är Helsingfors Kulturcentral, Helsingfors Universitets Forskarkollegium, Finska Historiska Samfundet samt Utrikesministeriet. Dessutom samarbetar också olika ambassader. Finlands före detta statsminister Paavo Lipponen och riksdagsledamoten Pekka Haavisto deltar aktivt i arbetet med projektet och uppträder också på seminariet.

För mera information: www.drom.fi/bortglomdaforintelsen

Seminariet Romerna och Förintelsen

8-9. april (Tor 10.00-16.20, Fre 9.30-16.30), The House of Sciences, Kyrkogatan 6, Helsingfors. Fri entré.

Barvalo Drom - En rik romsk kultur - en utställning

26 mars - 29 april, kulturcentret Caisa, Mikaelskatan 17C/Vuorikatu 14, Helsingfors. Fri entré.

Barvalo Drom - Internationell romsk musikkonsert,

9 april kl 19.00, Savoy-teatern, Kaserngatan 46-48, Helsingfors, Biljettpris 21-23 Euro.

Die Zigeuner von W. Fotoutställning

9 april - 12 maj, Goethe Institutet, Mannerheimvägen 20 A, Helsingfors. Fri entré.

Gamla bilder berättar

Kära vänner av bilder berättar. Bertil Hagström har åter bidragit med bilder från olika tältmöten i Sverige.

Det var Clements le Cosec som startade den franska frireligiösa rörelsen Vie Et Lumiere redan i mitten fyrtiotalet. En rörelse som skulle sprida sig över hela världen. Tidigare var det endast franska romer ur gruppen manúš som var anslutna. Men året 1960 kom att bli ett historiskt år, då andra romer anslöt sig från grupperna kelderash och tjurára i det stora mötet utanför Paris i ett samhälle som heter Dravell.

Iden där här bildserien visar vi på bilden uppe till vänster en ung Fardi Atanasio som kom till Sverige under 70-talet med hela sin familj. Han var en av dem som kom att bli drivande i den svensk-romska frireligiösa rörelsen här i Sverige.

Här ovan visar vi en ännu en bild från samma möte i Limhamn där Clemens le Cosec och andra romska predikanter från Frankrike talade i ett arrangerat tältmöte, som senare flyttades över till Malmö. Bilderna från Malmö visar vi i nästa nummer. På bilden högst upp på andra sidan har man brustit ut i sång under mötet i Limhamn. Så även på bilden strax därunder, men den här gången är det kvinnorna som sjunger.

Längst ner på sidan visar vi även en fin bild på finska romer som anslutit sig till något möte eftersom franska predikanter står i bakgrunden. Loló står bakom den lilla killen. Se bara hur flickorna är klädda i sina färgsprakande kjolar och blusar. Modet med svarta kjolar hade ännu inte helt slagit igenom. Oklart vart bilden är tagen. Hjälp oss att berätta mer om bilden. Vi vet bara att bilden är tagen juli 1964.

Gamla bilder berättar

Bertil Hagström när det begav sig.

Det är Bertil Hagström från Hässleholm som har bidragit med bilder från den resan.

Tack Bertil!

Om du, kära läsare, också har några gamla bilder som du vill dela med dig av, skicka dem då till redaktionen. Bilderna returneras givetvis!

Red.

Pasta alla Catanese

- 1 pkt Stora penne eller cannelloni rör.
- ½ kilo Skinka
- 3 pkt Krossade tomater
- 2 påsar Parmesanost
- 3 cl Fänkolsfrön
- 1 tub Tomatpuré
- 1 lit Mjölk
- 2 dl Mjöl
- 4 cl Matolja
- Salt och peppar

Gör så här:

Förkoka pastan så den blir mjuk (Aldente), skölj i kallt vatten.

Skär bogen eller skinkan i tunna skivor, strimla sen upp skivorna, skär sedan strimlorna i små bitar. Stek dem så de får färg krydda med fänkålsfröna salta och peppra.

Börja med att tömma i en halv tub tomatpuré fyll sedan på med de tre krossade tomatpaketen. Fyll på med lika mycket vatten och låt det sjuda i 15 minuter. Såsen bör vara simmig. Koka sedan en bersamellsås.

Gör så här:

Häll oljan i grytan fyll på med mjölet rör om så det inte klumpar sig.

Fyll på med all mjölk. Rör om så det inte bränns. Salta och peppra. Fyll sen på med parmesanosten. Bersamellen ska då bli tjock.

Fyll nu pastarören med köttssåsen och varva den i samma form som pastan ska gräddas. Häll sedan över

hälften av bersamellsåsen i första varvet.

Sista varvet täcks med bersamell och avslutas med köttssåsen.

Grädda i ugnen i 25-30 minuter.

Smaklig måltid!

Pasta alla Catanese

1 pk Thulé penne vaj cannelloni
 ½ kg Šónko
 3 pkt Licardé peredéci
 2 Pósuri parmesanósko čirál
 1 túbo Peredeici puré
 1 lit Thud
 2dl Ařó
 4 cl Vulój
 Lon thaj pipéri

Ker gadea:

Čiráv le penne vaj le cannelloni te kovlón núma te na avén gáta čiradé. Šudrár é pasta šudró pajésa.

Šin o mas ande sané felii. Šin le felii pe é lunžimáta, palá godea šin le lunži masá ande siné kotorá.

Pek o mas te lel farba. Akaná šor andré le semíntsi anda fänkál, maj tho lon thaj pipéri.

Tho andre dopáš ánda o tubo Peredéciáke puré, palá godea maj šor andre sa le licardé peredéci, maj šor andré sa gadea but paj.

Muk te čiról ande 15 minutsi. O sóso te na avél prja thuló.

Čirav o bersamello.

Ker gadea:

Šor o vulój ande é tigája šor andré o ařó hamisár mišto akaná sar thos é tigája pe bov te čiról ande jekh than, sa le thudésa. Dikh te na phabarés o xumér. Lonžar thaj tho pipéri palá godea šor andre o čirál te maj thulól.

Akaná te pherés é le Penne vaj le Cannelloni le masésesko sóso. Pher ande jekh bovésko plévo, sa godo kaj si te pekés ande late.

Akaná šor oprál o bersamello thaj maj phér o plévo dújtolé. Kana pherdán gata maj šor oprál o loló sóso. Pek Ande 25-30 minutsi.

Xan pe sastimáste !

Det är ÉRG:s medarbetare Mirelle Gyllenbäck som assisterat i matlagningen detta nummers maträtt.

POSTTIDNING B

É Romani Glinda
Egnahemsvägen 58
se-141 37 Huddinge
Sweden

Diskrimineringsombudsmannen (DO) är en statlig myndighet som arbetar mot diskriminering och för allas lika rättigheter och möjligheter.

**diskriminerings
ombudsmannen**

Anmäl diskriminering till DO

DO arbetar för att diskriminering inte ska förekomma i samhället. Genom att anmäla diskriminering till DO gör du tre bra saker:

1. Du ger dig själv möjlighet att få upprättelse för den kränkning som du utsatts för.
2. Du bidrar till att synliggöra diskrimineringen.
3. Din anmälan kan bidra till att andra inte behöver utsättas för samma sak som du.

Utsätts dina barn för diskriminering i skolan?

Får dina barn tillgång till den undervisning de har rätt till i skolan? Blir de mobbade eller trakasserade? Det finns en lag som förbjuder diskriminering och annan kränkande behandling av barn och elever. Om barn blir trakasserade eller utsätts för diskriminering kan du anmäla det till DO.

Har du frågor om diskriminering?

Ring DO:s telefonrådgivning som nås via växeln på 08-120 20 700. Rådgivningen har öppet måndag mellan kl. 10.00-11.30 och 13.00-15.00 samt tisdag-fredag mellan kl. 9.00-11.30 och 13.00-15.00.

Du kan även boka in ett besök om du föredrar att berätta om dina erfarenheter.

Mer information om DO och vad vi kan hjälpa till med finns på vår webbplats

www.do.se